

33. заседание

Срѣда, 20 юлий 1938 г.

(Открито отъ председателя г. Стойчо Мошановъ въ 13 ч. и 45 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпускъ, разрешенъ на народния представителъ Екимъ Екимовъ	735	(Предложение на народни представители) (Съобщение)	735
Законопроекти:		3) за сключване на заемъ отъ Главната дирекция на българскитѣ държавни желѣзници и пристанища при Българската земеделска и кооперативна банка въ размѣръ на 170.000.000 л. (Второ четене)	735
1) за измѣнение и допълнение наредбата-законъ за селскитѣ общини (Предложение на народни представители) (Съобщение)	735	4) за измѣнение и допълнение на чл. чл. 3, 4, 5, 17, 22 и 23 и за продължение действието на наредбата-законъ за снабдяване на нуждаещото се население, пострададо отъ суша и др. природни стихии презъ 1935 г., съ пшеница, ръжъ, смѣсь и царевича за посѣвъ и изхранване съ фуражъ за добитъка и за 1938 г. (Първо четене — разискване)	746
2) за измѣнение и допълнение на чл. чл. 8 и 16 отъ наредбата-законъ за избиране народни представители за обикновено Народно събрание (утвърдена съ указъ № 264 отъ 21. X. 1937 г. и обнародвана въ „Държавенъ вестникъ“ брой 234 отъ 22. X. 1937 г., измѣнена и допълнена съ наредбитѣ-законои, обнародвани въ притуркитѣ на „Държавенъ вестникъ“ брой 5 отъ 5. I. 1938 г. и бр. 20 отъ 29. I. 1938 г.)		Дневенъ редъ за следващото заседание	755

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито, понеже присѣдствуватъ нужниятъ брой народни представители.

(Отъ 157 народни представители присѣдствуватъ 153, отсъдствуватъ 4, а именно: г. г. д-ръ Кънчо Милановъ Милановъ, Наню Недковъ Пеневъ, Никола Гочевъ Николовъ и Спасъ Мариновъ Поповски)

Преди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, има да направя следнитѣ съобщения:

Председателството е разрешило еднодневенъ отпускъ на народния представителъ г. Екимъ Екимовъ — за 19 того.

Постѣпилъ е по частна инициатива законопроектъ за измѣнение и допълнение на наредбата-законъ за селскитѣ общини. (Вж. прил. Т. I, № 35)

Законопроектъ е подписанъ отъ нужния брой народни представители, ще бѣде отпечатанъ и ще се раздаде на г. г. народнитѣ представители.

Постѣпило е частно законодателно предложение за измѣнение и допълнение на чл. чл. 8 и 16 отъ наредбата-законъ за избиране народни представители за обикновеното Народно събрание (утвърдена съ указъ № 264 отъ 21. X. 1937 г. и обнародвана въ „Държавенъ вестникъ“ брой 234 отъ 22. X. 1937 г., измѣнена и допълнена съ наредбитѣ-законои, обнародвани въ притуркитѣ на „Държавенъ вестникъ“ брой 5 отъ 5. I. 1938 г. и бр. 20 отъ 29. I. 1938 г.) (Вж. прил. Т. I, № 36)

Предложението е подписано отъ нужния брой народни представители. Ще се отпечати и раздаде на г. г. народнитѣ представители.

Пристѣпваме къмъ дневния редъ.

К. Крачановъ: Г. председателю! . . .

Председателъ С. Мошановъ: По розовия цвѣтъ ли? Ще напомнимъ на г. министра на земедѣлието.

Първата точка отъ дневния редъ е: **второ четене на законопроекта за сключване на заемъ отъ Главната дирекция на българскитѣ държавни желѣзници и пристанища при Българската земеделска и кооперативна банка въ размѣръ на 170.000.000 л.**

Има думата докладчикътъ г. Сирко Станчевъ.

Докладчикъ С. Станчевъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ“

за сключване на заемъ отъ Главната дирекция на българскитѣ държавни желѣзници и пристанища при Българската земеделска и кооперативна банка въ размѣръ на 170.000.000 л.“

Председателъ С. Мошановъ: Тия г. г. народни представители, които приематъ заглавието на законопроекта, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ С. Станчевъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрешава се на Главната дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата да сключи заемъ отъ Българската земеделска и кооперативна банка въ размѣръ на 170.000.000 лева, при следнитѣ условия:

а) Българската земеделска и кооперативна банка ще внася на Главната дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата, при поискване отъ последната, въ зависимостъ отъ нуждитѣ ѝ, отдѣлни частични суми, закрѣглени въ милиони лева, до размѣръ на пълната сума на заема;

б) Главната дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата ще плаща годишна лихва 5%, платима шестмесечно, върху частичнитѣ суми отъ деня на получаването имъ и върху цѣлия заемъ;

в) изтегленитѣ частични суми, при последно допустимо теглене не по-късно отъ 1 юний 1940 г., увеличени съ изтеклитѣ лихви, се превръщатъ, на тая последна дата, въ анюитетенъ заемъ, платимъ въ срокъ отъ 15 години, при лихва 5%, съ равни шестмесечни вноски, съдържащи лихви и погашения, съ падежи 1 юний и 1 декемврий всѣка година; падежътъ на първата шестмесечна вноска е 1 декемврий 1940 г.;

г) необходимитѣ кредити за изплащане на лихвитѣ и погашенията на заема се предвиждатъ ежегодно въ бюджета на Главната дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата.“

*) За текста на законопроекта, съобщенъ заедно съ мотивитѣ къмъ него, вж. прил. Т. I, № 17.

Председател С. Мошанов: Има дума за донесеният народен представител г. Парашкев Забунов.

П. Забунов: (От трибуната) Г. г. народни представители! Възползвам се от случая да взема за пръв път думата, като народен представител, по законопроекта за заем за българското дунавско корабоплаване. Това го правя, защото аз съм народен представител, избран от една околия, която се мие от водите на р. Дунав.

Какво е значението на р. Дунав, това се изтъкна от народните представители, които говориха при първото четене на законопроекта. Значението на Дунава е много голямо, отколкото ние го схващаме и сме го схващали в миналото. Дунавът е една рѣка, макар и втора по големина в Европа, с едно значение, каквото друга рѣка в свѣта нѣма, защото той минава презъ много държави, съединява Западна Европа с Източна; а напоследък значението на Дунава доби още по-голяма стойност с проектирането на канала, който ще съединява Дунава с Рейнъ, следователно ще съединява Източна Европа с Западна, с Северно море и с северните държави. Значението на Дунава е правилно оценявано от всички държави и всички народи. Проследете историческото развитие на всички европейски събития и вие ще видите, че нѣма събитие отъ по-голямо значение, въ което да не е третиранъ въпросътъ за корабоплаването по Дунава. Напоследък тоя въпросъ доби още по-голямо значение, особено с почване прокопаването на канала Рейнъ—Дунавъ и с навлизането на Германия къмъ срѣдното и долното течение на р. Дунавъ следъ анишлуса.

За голямо съжаление, ние българите трѣбва да констатираме, че сме се отнасяли съ едно прѣстѣнно нехайство, така да кажа, къмъ тази рѣка отъ такова голямо значение. Това може да го констатира онзи, който се е раждалъ и който постоянно е билъ край водите на р. Дунавъ; да наблюдава тази рѣка, която тече край България, и да не може да види нито единъ български параходъ не, но нито единъ плавателенъ съдъ да се движи подъ българско знаме, а да гледа параходите на държави, които дори нѣматъ съседство съ тая рѣка, каквито сѫ параходите на Гърция, която сравнително България е една малка държава — да гледа нейни съдове да плаватъ по р. Дунавъ, а наши да не плаватъ.

Нехайството на България къмъ тази рѣка азъ ще го изтъкна и въ друго отношение. Дунавътъ ежегодно разрушава брѣга откъмъ България и нанася наноси на ромѣнския брѣгъ. Ромѣнскиятъ брѣгъ на рѣката Дунавъ на много мѣста е естествено залесенъ, обаче на много мѣста ромѣнскиятъ брѣгъ е залесенъ изкуствено: има посадки на само на върби и тополи, но и на люляксови гори, за да се укрепятъ сѣмѣта на нашия брѣгъ. Вие ще видите, че течението, талвегътъ на рѣка Дунавъ, който служи за граница между Ромѣния и България, постоянно мѣни своето положение въ вреда на България, а ние доскоро не бѣхме се загрижили да запазимъ нашия брѣгъ отъ разрушението на рѣката. Въ села край Дунава, къщите на които сѫ покрай самата рѣка, скоро ще бѣдатъ съборени къщите отъ рушението, което прави рѣката. Азъ смѣтамъ, че ние трѣбва да се замислимъ и за укрепването на нашия брѣгъ, когато говоримъ за значението на тази рѣка като воденъ път.

Какво е значението на рѣка Дунавъ за нашия стокообмѣнъ? Азъ ще ви изтъкна най-напредъ каква е нашата търговия съ държавите, които нѣматъ допиръ съ Дунавъ. Нашиятъ стокообмѣнъ съ всички държави, които не сѫ въ съседство съ рѣка Дунавъ, възлиза: вносъ — 31.889 тона, износъ — 172.702 тона, или общо вносъ и износъ — 204.591 тона. А съ държави, които сѫ въ съседство съ рѣката Дунавъ или презъ които минава, каквито сѫ Германия, Австрия, Чехия, Унгария, Югославия и Ромѣния, имаме общо вносъ-износъ 373.362 тона, което показва, че главната търговия на България е съ дунавските държави. Обаче ние сме изоставили транспорта на нашите стоки, които изнасяме, и на стоките, които внасяме, да се извършва предимно отъ чужди параходни компании, които сѫ се картелирали въ два картела: единиятъ картелъ е на австрийското по-раншно, сега германското и унгарско корабоплаване, другиятъ е на ромѣнското, югославското и чешкото корабоплаване, които картели диктуватъ произволни цени за навлото по Дунава.

Всичко, разбира се, отива за смѣтка на нашето народно стопанство, защото ние нѣмаме възможностъ да изнасяме нашите стоки на цени по-ниски, по-конкурентни, за да можемъ да се наложимъ на външния пазаръ. А транспортътъ на интензивното земеделско производство, на плодовете, на гроздето и зеленчуците става изключително по желѣзниците, а не по Дунава. Вие знаете какво бѣше положението на България преди време, когато нѣмахме сключени ветеринарни конвенции, когато се правѣха разни

спѣшки на нашия износъ, когато нашите вагони се пращаха по други линии, а не по ония, по които трѣбва да минатъ, което ненормално положение едва напоследък се уреди. Това е достатъчно да се види каква е зависимостта на нашия износъ отъ нашите отношения съ съседните държави. Дунавътъ е една международна рѣка, до която иматъ достѣпъ всички държави еднакво. И ние, българите, имаме равноправенъ достѣпъ съ всички държави, за да можемъ да се ползуваме отъ рѣка Дунавъ, безъ да зависимъ отъ нѣкаква ветеринарна конвенция или отъ благоволенieto на нѣкоя друга държава. Ние това не сме го схващали, за да можемъ да се възползуваме отъ рѣката съ едно наше корабоплаване.

Законопроектътъ, който се внася отъ г. министъра на желѣзниците, е доста навремененъ. Но азъ смѣтамъ, че по този въпросъ ние трѣбва да отидемъ малко по-надалечъ. Ние трѣбва да увеличимъ съдовете, съ които ще корабоплаваме по Дунава, за да можемъ да обслужваме достатъчно нуждите на нашето земедѣлие. А нуждите на нашето земедѣлие отъ денъ на денъ растатъ, защото българското земедѣлие се трансформира; то не е онова земедѣлие, което бѣше едно време — да произвеждаме земеделски артикули, които изискватъ единъ особенъ и специаленъ транспортъ.

Това сѫ плодовете, които трѣбва да бѣдатъ транспортирани съ специални съдове, въ които ще може да се поддържа една температура, която нѣма да позволи да се развалятъ, докато стигнатъ до чуждия пазаръ. Следователно, когато ще доставяме такива съдове, ние ще трѣбва да имаме предвидъ и нуждите на нашето земедѣлие. Но въ грижите си за транспорта на продуктите на нашето земедѣлие ние не трѣбва да забравяме и нуждите на нашето земедѣлие, което дава зърнените храни, за транспортиране на което пъкъ трѣбватъ съвсемъ други плавателни съдове.

Въпросътъ за нашето дунавско корабоплаване не е така лесенъ, както се мисли, и ние не бива да гледаме на него съ едно лековѣрие. Ние не можемъ да оставимъ доставката на плавателните съдове да се извършва отъ хора, които нѣматъ понятие отъ корабоплаване, отъ условията, при които ще се плува по Дунава. Г-да! Дунавътъ не е като морето — навѣкъде да има еднакви условия за плаване. Дунавътъ се дѣли на три: горенъ, срѣденъ и доленъ. Въ долното течение на Дунава могатъ да плаватъ единъ съдове, въ срѣдното течение — други, а въ горното течение — трети. Ние не можемъ да възложимъ на такава комисия, каквато се предвижда по чл. 126а отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, да прави доставките на тия съдове, въ която комисия не взематъ участие специалисти по въпроса, които могатъ да видятъ всички недостатѣци на ония съдове, които ще ни бѣдатъ предложени. Азъ, който, както ви казахъ, съмъ отъ ония край, дето минава рѣка Дунавъ, горе-долу знамъ, че всички съдове, които плаватъ по долното течение на Дунава, не могатъ да минатъ Желѣзните врати, за да идатъ нагоре. Трите български параходчета, които обслужватъ крайбрежното плаване, сѫ морски параходчета. Тѣ плаватъ, тѣ газятъ, да се изрази съ езика на моряците, въ водата на една дълбочина повече отъ 2 метра, и при суша, при маловодие на рѣка Дунавъ, тия параходчета не могатъ да обслужватъ добре и редовно нашето корабоплаване. Тия параходчета сѣщо така не могатъ да минатъ и презъ Желѣзните врати. Има шлепове, които сѫ предназначени само за транспортъ на зърнени храни, и то само за износъ презъ Браила. Тия шлепове не могатъ да минатъ презъ Желѣзните врати. Затова азъ смѣтамъ, че доставката на тия наши плавателни съдове не може да се извършва безъ участието на компетентни лица, които да сѫ запознати съ въпроса.

Смѣтамъ, че е умѣстно да се изтъкнатъ всички дефекти на миналите доставки. Нѣма нужда да се споменава за доставките на параходите „Рибаръ“ и „Посейдонъ“, за доставката на нашите хладилни вагони, за доставките на всевъзможни още други държавни съоръжения, въ които сме излѣзли неподготвени и въ които ние сме били излѣгани въ онова, което сме искали да бѣде доставено.

Азъ смѣтамъ, че трѣбва да се обърне сериозно внимание и на скоростта, която ще трѣбва да развиватъ машините на тия плавателни съдове. Експресните параходи, които пътуватъ за Виена, пътуватъ срещу течението на р. Дунавъ съ скоростъ 16—18 км. въ часъ. 18 км. въ часъ тѣ могатъ да развиватъ, само когато навлѣзатъ въ тѣ наречените блатъ по Дунава, т. е. мѣстата, дето водата на Дунава нѣма голяма скоростъ. Тѣ могатъ да развиватъ тая максимална скоростъ отъ 18 км. въ часъ при мотори съ 1.200 конски сили. Това трѣбва да се има предвидъ, когато ще се доставятъ нашите плавателни съдове. Тѣ трѣбва да иматъ достатъчна скоростъ, за да могатъ да стигнатъ до Виена или до другите пристанища нагоре по р. Дунавъ за същото време, за което биха стигнали треновете, по които пращаме нашите стоки, за да може навреме да доставимъ нашите

стоки съ нашите кораби. Това може да се постигне само тогава, когато вземем параходи съ мощни машини, които да развиват голяма скорост и срещу течението на Дунава, за да можем да успяваме навреме да изнасяме нашето производство на чуждите пазари.

Председател С. Мошанов: Времето Ви изтече. По-нече говорите за пръв път, давам Ви още 5 минути да завършите.

П. Забунов: Тия наши плавателни съдове трябва да бъдат снабдени съ хладилни инсталации, които да могат да запазят от разваляне нашите артикули, нашето земеделско производство, което ще изнасяме на външния пазар.

Колкото до персонала, който ще обслужва нашето речно плаване, аз съм да заявя — защото съм пътувал съ наши параходи по Дунава — че, макаръ и да сме славяни, макаръ и да сме българи, макаръ и досега да не сме имали развито корабоплаване, аз съм се просто учудвал на способността на нашите моряци, които обслужват трите наши параходчета. Ние нямате шамандури — знаци, които посочват пътя на параходите по Дунава — а си служим съ чужди шамандури. Тази година вече са изработени наши, но не зная дали са поставени. Чуждите компании вдигат своите шамандури, когато се свърши плавателният сезон. Нашите параходи, обаче, продължават своето пътуване дори зимно време и въ ледъ, без да си служат съ такива знаци и то въ мъгла, въ най-лошо време, когато никой друг параход не плава по Дунава.

Аз съм влизал въ разговоръ съ хора от чуждите компании, които са ми казвали: „Вие нямате подготвен персонал за плаване по горното течение на Дунава, а най-главно при „Желѝзните врата“. Обаче аз съмтам, г-да, че нашият изпитан морякъ, който притежава всичката коравост на българина, ще съумее да се справи и съ тази прѣчка, която е най-голямото страшилище за другите моряци. Съмта да заявя, че това не може да бъде спънка, за да нямате ние наше корабоплаване по Дунава.

Колкото се отнася до съоръженията, които трябва да се направят по нашите пристанища, аз съмтам, че трябва да избереме съ тях. Ние имаме пристанища, които още не са пригодени за удобно спиране на параходите. Ломското пристанище е зароботено от времето на войната, и, за голямо съжаление, и досега още не е свършено. А то трябва да бъде направено удобно за едно интензивно корабоплаване, каквото предстои да се развие, когато каналът Рейн-Дунавъ ще може да обслужва корабоплаването. Също така съмтам, че ние трябва да имаме въ нашите пристанища и необходимите магазини, складове, които да могат да пригодят нашето земеделско производство, главно зърнените храни, за износъ, като му дадат качество такова, съ което да може да конкурира зърненото производство на другите държави. Ние още нямаме построени по нашите пристанища и по нашите износни пунктове силози и елеватори, които да манипулират нашите храни, да ги пречистват от прахъ, от разни примѣси и от разни животинки, които могат да се завѣдят въ тях, за да можем да изнасяме доброкачествени стоки на чуждите пазари. Особено такива силози и елеватори са необходими за износа на нашата царевица. Ако имаме такива силози и елеватори, които да могат да изсушават царевичата още през есенята, когато тя главно се продава от нашия производител, защото той тогава е принуден да я продаде, за да може да посрещне своите нужди, ние нямаше да дойдем до това положение, българската царевица да се продава по 8 л. кофата на пазара; и когато дойде селянинът съ своята царевица на пазара, трябва да продаде две кофи, за да се нахрани и да си отиде у дома. Ако имаме такива силози и елеватори, които да изсушават нашата царевица и да я приготвят като търговска стока, ние щѣхме да плащаме на нашия производител царевичата много по-скѣпо, отколкото се плаща обикновено есенно време.

Аз съмтам, че г. министърът на желѝзниците, който иска да създаде българско дунавско корабоплаване и да направи нужните съоръжения за обслужване на това българско корабоплаване, трябва да има присърдце и тая идея — да се построят силози и елеватори на нашите български пристанища, такива каквито се строиха въ всички наши съседни държави. Въ Сърбия сега се строят; въ Турция са построени един леки силози и елеватори от дъски; въ Ромѝния също се строят. Само ние, българите, сме останали назад, макаръ че ние първи дадохме идеята за създаване на силози и елеватори още през 1920 г., когато имаме Консорциума, при който бѣше образуванъ специален фондъ отъ 212 милиона лева, който фондъ впоследствие се причисли къмъ капитала на Земеделската банка.

По този въпросъ съмтам, че г. министърът трябва да си вземе бележка. Трябва да се създадат такива силози и елеватори, за да можем да конкурираме съ качеството на нашите зърнени храни на външните пазари и да можем да пригодимъ производството на българския селянинъ, особено царевичата есенно време, като търговска стока, която да може да се изнася на външния пазаръ.

Прочее, завършвамъ, като апелирамъ да туримъ началото на българското дунавско корабоплаване, на което да се развѣе българският триколюръ, но не на галии, изветѣли кораби, а на едини мощни, силни и съвременни параходи, каквито изискватъ нуждите на новия български износъ. (Ръкоплѣскания)

Председател С. Мошанов: Има думата народниятъ представител г. Дойко Петковъ.

Д. Петковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Мене ме интересува единъ специаленъ въпросъ, който искамъ да поставя на вашето внимание. Въпросътъ е новъ за Народното събрание, обаче не е новъ за Министерството на желѝзниците и за г. министра на желѝзниците. Тоя въпросъ представлява голямъ интересъ, затова защото е и трябва да бъде въ системата, която се изгражда, за да има последователностъ, за да има и логика въ тази система. Не е важно само, както единодушно се изказаха всички колеги, да имаме българско корабоплаване. Нѣма да кажа нито дума по този въпросъ, защото ще бъде много неприятно да повтарямъ това, което вече е казано. Въ скоби само ще поставя — за да се иматъ предвидъ — всичките мъжнотии, за които сега не се говори, но които въ бъдеще ще се изпѣчатъ. Имамъ предвидъ тарифите, които конкурентните корабоплаватели ще създадатъ, и които сега съществуватъ, и които, следователно, ще ни създадатъ голями мъжнотии. Не може да се очаква, съмтам азъ — това не се каза отъ другите колеги — че ще се предпочете да се пътува съ нашите параходи — тези, които ще бъдатъ пустнати по Дунава — вмѣсто съ голѝмите експресни параходи по Дунава, които взематъ пътниците отъ Русенското пристанище и ги стоварятъ въ Виена или въ Братислава. Азъ моля заинтересуваните да си взематъ бележка и да иматъ предвидъ това нѣщо при разрешаването на въпроса за наше дунавско корабоплаване.

Мене, обаче, ме интересува днесъ другъ въпросъ — това е въпросътъ, повдигнатъ вече, за създаването на така наречената свободна пристанищна зона въ Русе. Въпросътъ не е новъ, както казахъ, въпросътъ е изучаванъ. Азъ не знамъ дали по него има нѣкакво решение, не знамъ дали Дирекцията на желѝзниците и пристанищата е взела становище. Обаче, г. г. народни представители, не бива този въпросъ да остане чуждъ за Народното събрание, защото съмтам, че би се не само осмислило, но би получило тласъкъ на развитие дунавското ни корабоплаване съ създаването на такава неутрална зона.

Кои са съоръженията да искамъ тая зона? Този въпросъ — забележете — не е само въпросъ, който се разисква, който се движи, така да се каже, напредъ само отъ Русе, а той интересува и Варна, той интересува цялото наше стопанство. Азъ бихъ казалъ, че това е новиятъ елементъ, който ще трябва да намѣри своето мѣсто въ системата на нашите съобщения и въ системата на срѣдствата за тласкане напредъ нашата национална икономия.

Въ какво се състои създаването на свободна пристанищна зона въ гр. Русе? Всеки градъ има своето предназначение въ зависимостъ отъ своето географско положение. И градъ Русе има своето специфично географско положение. Ако това положение имаше другъ градъ, щѣхме да говоримъ за него, примѣрно — за Ломъ, за Свищовъ. Но ние не можемъ да говоримъ за тяхъ, защото те нѣматъ това географско положение, което има Русе, който е само 60 км. далечъ отъ Букурещъ — единъ голямъ, централенъ желѝзопѣтѣнъ възелъ. Русе е единственото голямо пристанище, което е въ непосредствена най-близка връзка съ Черно море, отъ който се отправятъ и ще се отправятъ съобщенията за къмъ Западъ — следователно, единъ пунктъ, който има най-голямо стопанско значение поради географското си положение.

Г. г. народни представители! Азъ съмтам, че отъ гледна точка на географията, на стопанската география, преди всичко, и на международните връзки, създаването на една свободна зона въ Русе се налага. За икономия на времето, по този въпросъ нѣма повече да приказвамъ. Съществено е мѣстото на гр. Русе и на самата рѣка Дунавъ. Какво е това мѣсто? Преди всичко, най-голямото българско пристанище на Дунава е Русенското. Разстоянието между Полша и България е може би най-мѣко, като се вземе за изходна точка гр. Русе. Като имате предвидъ разположението на желѝзопѣтната мрежа на Ромѝния, ще разберете, че това най-

късо разстояние е и най-лесно и бързо за преминаване. **Като** имате предвид, от друга страна, това, което се казва нееднократно: че рѣката Рейнъ ще се свърже съ Дунава; че унгарците възнамѣряватъ и иматъ вече проектъ за свързване на рѣката Горна Тиса съ Дунава; че следъ свързването на Волга съ Москва проектира се свързването на Донъ съ Волга и ще се създаде възможностъ Уралъ да се свърже съ Централна Европа по този воденъ пътъ, въ който влиза и рѣката Дунавъ — гр. Русе, следователно, се явява като единъ срѣдищенъ пунктъ.

Следъ това трѣбва да се има предвидъ, че установяването на свободна зона въ гр. Русе ще създаде една териториална общностъ между нашата държава и оѣзи, съ които ние сме въ търговски връзки. Да се изясня. Германия ще вижда въ тази неутрална зона частъ отъ своята територия. Това е и за всички държави, съ които ние сме въ търговски връзки. И понеже цѣлата търговия, цѣлиятъ експортъ на Полша и на другитѣ държави, съ които търгуваме ние, съ които търгува Югътъ, съ които търгува близкиятъ и по-далеченъ Изтокъ, иматъ всички интересъ да бѣдатъ въ непосредствена близостъ съ тѣзи пазари, явява се за тѣхъ като една крайно голѣма изгода да иматъ една неутрална зона, да иматъ една своя земя, върху която тѣ да складиратъ за съответно отпращане всичкитѣ свои стоки, които тѣ иматъ предвидъ да пласиратъ въ тия пазари.

Ще се създаде оживление и по българскитѣ държавни желѣзници, защото всичкитѣ тия стоки ще се отправятъ чрезъ тѣхъ. Ще се създаде оживление и на Варненското пристанище, понеже и чрезъ него ще се изтича една голѣма частъ отъ стокитѣ, които ще иматъ своето депо въ Русенската свободна зона. По този начинъ, г. г. народни представители, се създава единъ пунктъ, създава се една възможностъ, която ще улесни и даде храна на това корабоплаване, което ние сега създаваме.

Моитѣ сведения сѣ, че преди години е заседавала една междуведомствена комисия при Министерството на желѣзницитѣ. Тази комисия е обсъждала този въпросъ, тя се е занимавала съ него. Какво е решението ѝ, азъ не зная. Това, обаче, което следъ размѣната на мисли е било възприето, доколкото ми е известно, е по начало крайно благоприятно за въпроса, който повдигамъ. Не остава друго нищо, освенъ г. министърътъ на желѣзницитѣ да си вземе бележка и въ реда на това, което има да върши за нашето стопанско повдигане, за стопанското оживление на нашата страна, да се занимае съ разрешението и на този въпросъ.

Азъ искамъ да завърша съ нѣколко думи за съобщенията по Дунава, като имамъ предвидъ законопроекта.

Азъ смѣтамъ, че държавата се явява навреме съ законопроекта за покупка на тия плавателни съдове. Защото иначе, ако продължава това, което имаме за корабоплаването по Черно море, нарушава се системата която е създадена, която съществува у насъ. Щомъ държавата има монопола на пътищата и съобщенията, на пошитѣ, телеграфитѣ, телефонитѣ и т. н., явява се вече, г. г. народни представители, като анахронизъмъ, като едно несъответствие, като пѣшо, което не може да се търпи и да се понася — защото страда самата система — съществуването на дружество за съобщения по море, за което се изказаха колежитѣ. Думата ми е за Българското търговско параходно дружество въ Варна.

Въ заключение, азъ моля въпросътъ за създаването на свободна зона на Русенското пристанище да бѣде обмисленъ. Не е възможно сега да бѣде включенъ въ законопроекта, пъкъ и не му е мѣстотъ тукъ. Но комисията по Министерството на желѣзницитѣ нека го разучи, да излѣзе съ едно мнение по него и, следъ туй, въпросътъ да намѣри едно окончателно разрешение. А това разрешение не може да бѣде, освенъ благоприятно, защото, г. г. народни представители, за разходването на грамадни срѣдства за реализирането на този проектъ, съ който Министерството на желѣзницитѣ е запознато, не може да стане и въпросъ — той ще бѣде изпълненъ съ свършено ограничени срѣдства. И когато тази свободна зона се създаде, тя по-нататкъ ще се развива съ свои собствени срѣдства.

Апелирамъ, прочее, народното представителство да се заинтересува и да наиста частъ по-скоро да се разреши въпросътъ за създаване на свободна зона при Русенското пристанище, а впоследствие и въ Варна. (Ръкоплѣскания отъ нѣкои народни представители)

Председателъ С. Момановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Михаилъ Донсузовъ.

М. Донсузовъ: (Отъ трибуната) Както се вижда, почти единодушно е Народното събрание да имаме единъ народенъ паркъ отъ параходи по Дунава. Азъ, обаче, искамъ да обърна вниманието на г. министра върху следното: да не

се прибързва съ тази доставка, защото сега сме въ твърде тежко международно положение. Има криза въ мореплаването, има криза и въ стопанския животъ, както предъ война или следъ война, та не знамъ дали ще стане нужда да изнасяме толкова много храни навънъ, ако настѣпятъ нѣкои международни усложнения, а даже и следъ като се свърши войната, кой знае дали ще имаме възможностъ, да изнасяме, защото пазаритѣ ще бѣдатъ наситени. По-добре ще бѣде да отложимъ доставката за година, две, три и по-нататкъ, съобразно нуждитѣ, да правимъ тѣзи разходи за нашето корабоплаване. Но азъ искамъ да обърна вниманието на г. министра върху следното. Обикновено, когато ставатъ търгове за покупка на голѣми вещи за държавата или се сключватъ заеми, въ обществото винаги става дума за комисии, за злоупотрѣбления и за други непотчени начини на действие отъ страна на държавни органи или отъ страна на комисии. Азъ си спомнямъ твърде добре, когато въ миналото нашето Министерство на земедѣлието поиска да купи една лодка отъ Ромъния за своитѣ нужди. Началникътъ на корабоплаването тогава, Скутуновъ, бѣше натоваренъ да купи тази лодка. Но той се отнесе крайно непотчено. Азъ искамъ да ви обърна вниманието, какъ държавни чиновници могатъ при таква доставка да искатъ рушвети, подкупи. Г. Скутуновъ пише на единъ свои човѣкъ въ Ромъния: „Ти ще предвидишъ единъ процентъ, за който ще говоримъ после . . .“ Това е изнесено по единъ процесъ около покупката на кораба „Рибаръ“, за който ще спомена.

Д. Гичевъ: Още единъ имаше тамъ.

М. Донсузовъ: „За мене ще видишъ какво трѣбва, и азъ повторно ще ти пиша. Но по тия въпроси не пиши въ общото писмо, защото можемъ да попаднемъ въ капана.“ „Знай, че тия хора — отъ министерството — иматъ пълно довѣрие въ мене, началникътъ на корабоплаването, и знай, че тази работа ще я свършимъ добре.“ Още редъ подобни цитати се изнесоха въ Бургаския областенъ съдъ въ този процесъ. И резолюцията № 774 на съда е въ този смисълъ — че това е една афера и че е жалко, дето голѣми чиновници отъ Министерството на земедѣлието сѣ могли да паднатъ дотамъ, че да могатъ да злоупотрѣбаватъ и да искатъ рушветъ при покупката на държавенъ имотъ. Скутуновъ е билъ назначенъ следъ туй и въ комисията по покупката на кораба „Рибаръ“. И при тоя случай се повтаря същото нѣщо. Той, заедно съ г. Петъръ Стояновъ, сега народенъ представителъ тукъ, и съ още единъ господинъ, Грозевъ, сѣ въ една комисия съ задача да отидатъ да купятъ парахода „Рибаръ“. И какво става?

Нѣкой отъ нар. представители: Това нѣма нищо общо съ въпроса, който се разглежда.

М. Донсузовъ: Комисията отива да купува парахода „Рибаръ“, като изразходва 944 хиляди лева.

Нѣкой отъ нар. представители: За какво?

М. Донсузовъ: Само за разноси по купуване парахода „Рибаръ“ за 3 и половина милиона лева. Тоя параходъ, строенъ преди 64 години въ Япония, е билъ продаденъ следъ войната на Италия и, вече изгнилъ, се купува (Възражения) за нуждитъ на рибарското училище въ Созополъ. Само два месеци работи и веднага го дадохъ на докъ и за поправката му сѣ разходвани 740 хиляди лева. Кой сѣ тия хора, които купиха този параходъ? Това сѣ: г. Петъръ Стояновъ, морски офицеръ, г. Скутуновъ, началникъ на корабоплаването, и Грозю Грозевъ, главенъ инспекторъ по риболова при Министерството на земедѣлието. Всичко това показва, какъ непотчени държавни служители сѣ ошемили държавната хазна, като сѣ купили единъ крайно лошъ параходъ.

Петъръ Стояновъ: Азъ съжалявамъ, че Вие сте излѣзли на трибуната да разправяте нѣкаква история, която не познавате, и изпълнявате тукъ ролята на провокаторъ

М. Донсузовъ: Този фактъ е изнесенъ въ Бургаския областенъ съдъ отъ Коста Качевъ и Матей Матеевъ, бургаски граждани, дадени подъ съдъ отъ г. Петъръ Стояновъ и г. Скутуновъ. Съдътъ ги оправда, като казва, че действително тоя корабъ е купенъ на една цена много висока. И днесъ тоя корабъ се продава на търгъ за 150 хиляди лева, а коствува на България 5 милиона лева.

Петъръ Стояновъ: Същиятъ параходъ е оцененъ, като старо желѣзо, за 500 хиляди лева, следъ като бѣше изоставенъ четири години да стои само съ единъ пазачъ и следъ като бѣше разграбенъ почти половината отъ неговия инвентаръ.

М. Донсузовъ: Тия двама писачи, които изнесоха тоя фактъ въ вестникитѣ, бѣха оправдани.

Председател С. Мошанов: Г. Донсузов! Азъ Ви оставих да говорите въ продължение на 19 минути по единъ абсолютно страниченъ въпросъ, мислейки, че това сж ваши аргументи, за да бждемъ внимателни съ огледъ на новата доставка. Това е допустимо, но не е допустимо цѣлата си речъ да градите, като изнасяте тукъ, отъ трибуната на Народното събрание, процеси, които знаемъ отъ пресата.

Д. Гичевъ: Той иска да каже, да не би да стане същото и сега.

Председател С. Мошановъ: Оставете тази работа.

М. Донсузовъ: Азъ искамъ да изтъкна, г. председателю, какво е било въ миналото, когато г. Петъръ Стояновъ бѣше депутатъ, който и днесъ е сжщо между насъ. Нека това да бжде като поука за въ бждеще, щото при извършването на такива голѣми държавни сдѣлки да се поставятъ хора честни. И когато сждътъ — и апелативниятъ и Касационниятъ — оправда тия двама души, подведени да отговарятъ за клевета, днесъ дѣлото по покупката на парахода „Рибаръ“ е при Софийския сждия-следователъ. И азъ питамъ: защо стои то още тамъ и не му се дава ходъ, за да се подведатъ подъ отговорностъ ония, които сж оцетили държавата?

Председател С. Мошановъ: Г. Донсузовъ! Върху работата на българското правосждие не може никой да влияе. Традиция е въ всички парламенти, когато има следствено дѣло, парламентътъ да мълчи.

М. Донсузовъ: Г. председателю! Г. министри на правосждието! Една година и половина стои следствието при сждията-следователъ! Азъ искамъ да се подведатъ подъ сждъ ония, които дадоха подъ сждъ за клевета двамата бургаски граждани — тѣ да отидатъ подъ сждъ, ако сж виновни.

Председател С. Мошановъ: Има думата г. министърътъ на правосждието.

Министъръ И. Кожухаровъ: Г. Донсузовъ! Вие твърдите нѣща, които не познавате. Това дѣло се движи. То е излѣзло отъ следователя и е въ ржцетѣ на прокурора. И азъ Ви моля другъ пътъ, когато засѣгате правосждието, да имате добросжвестността да провѣрявате фактитѣ, защото отъ тази трибуна трѣбва да се държи смѣтка за всичко онова, което се говори. (Ржкоплѣскания)

М. Донсузовъ: Азъ благодаря за съобщението. Добре, че дѣлото е отишло при прокурора следъ година и половина. Вземамъ актъ отъ това.

Вториятъ въпросъ, който искамъ да засегна, е за Българското параходно дружество. Има издадена една брошура отъ г. Маноловъ, въ която изнася, че всички параходи, купени отъ дружеството, сж на двойно по-висока цена. Азъ смѣтамъ, че е вече време това Параходно дружество да стане държавно. Стига тия голѣми интереси на държавата да сж въ ржцетѣ на частни лица. Тѣ съ това злоупотрѣбаватъ. Азъ смѣтамъ, че както желѣзниците и други нѣкои предприятия сж въ ржцетѣ на държавата, така и параходитѣ трѣбва да бждатъ въ държавни ржце. Само тогава ще бждемъ гарантирани, че нѣма да има експлоатация и злоупотрѣбление.

Петъръ Стояновъ: Маноловъ не е издавалъ книга, съ която да казва онова, което Вие твърдите.

М. Донсузовъ: Г. д-ръ Р., въ своитѣ статии въ в. „Търговия, промишленостъ и трудъ“, тоже изнася... (Възражения)

Председател С. Мошановъ: (Звъни) Моля Ви се, г-да, запазете тишина.

Нѣкой отъ нар. представители: И ние четемъ вестници. Нѣма какво да го четете.

М. Донсузовъ: Той изнесе, че всички параходи, купени досега...

Председател С. Мошановъ: Г. Донсузовъ! Вие поне недейте чете анонимни статии. „Д-ръ Р.“! Вие поемате ли отговорностъ за онова, което пише „Д-ръ Р.“!

М. Донсузовъ: Отговорностъ поемамъ. Параходитѣ „Редина“, „Балканъ“ и „Шипка“, казва той въ своитѣ шестъ статии, сж купени, при единъ тонажъ отъ 7.000 тона, на двойно по-голѣма цена. Параходното дружество не отговаря, мълчи, става вече три години. Защо не каже, че

писаното не е вѣрно и да иска анкета? А той си служи съ дажни. Азъ намирамъ, че частнитѣ акционерни дружества могатъ да вършатъ само едно — да доставятъ по-сжмна стока. (Нѣкои ржкоплѣскаятъ)

Нѣкой отъ нар. представители: Увѣренъ ли си въ тази работа?

М. Донсузовъ: Моля Ви се, не се дразнете отъ това нѣщо. Азъ защитавамъ отъ тукъ една истина.

Петъръ Стояновъ: Не бива да говорите по една работа, която не познавате.

М. Донсузовъ: Но азъ мисля, че Вие, които сждихте и не можахте да осждите никого, носите отговорностъ предъ българското общество. Вие сждихте двама души за клевета; сждѣтъ оправда хората, които твърдѣха, че „Рибаръ“ е купенъ на голѣма цена и че е гнилъ параходъ. Вие сте народенъ представителъ, стоите спокойно тукъ и само отричате. Азъ искамъ да се даде ходъ на дѣлото по покупката на парахода „Рибаръ“, за да се види, дали Вие сте правъ или сте виновенъ. Ако сте правъ — добре, ако ли не, ще си понесете отговорността.

Нѣкой отъ нар. представители: Говорете по законопроекта.

М. Донсузовъ: Азъ съмъ за това: държавата да поеме въ свои ржце корабоплаването; да не го оставя въ ржцетѣ на частни дружества, защото тѣ винаги експлоатиратъ. Въ Бургасъ дирекцията на Българското параходно дружество има двама агенти, които получаватъ по 500.000 л. годишно, а работниците — по 30 л. на тонъ! Ако държавата бѣше стопанинъ, тя щѣше да даде по-голѣма заплага на работниците.

Ето защо азъ поддържамъ, държавата, като отговоренъ факторъ, да поеме въ свои ржце корабоплаването и да даде примѣръ, че действително общитѣ интереси на народа и на страната стоятъ надъ всичко.

И. Пастуховъ: Защо г. министърътъ излѣзе, когато се говори по неговия законопроектъ?

Председател С. Мошановъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ С. Станчевъ: Г. г. народни представители! Представениятъ ни законопроектъ за сключване на заемъ отъ Главната дирекция на б. д. ж. и пристанища при Б. з. к. банка въ размѣръ на 170.000.000 л. за създаване на българско дунавско корабоплаване и постройка на магазинъ представлява една твърде важна стопанска инициатива, вниманието къмъ която преждеговорившитѣ оратори справедливо и дебело подчертаха.

Д. Търкалановъ: Печално е, че нѣма г. министърътъ, за да Ви изслуша.

Председател С. Мошановъ: Има кой да се грижи за това.

Докладчикъ С. Станчевъ: На мене остава да добавя твърде малко — главно да изтъкна нѣкои отъ по-важитѣ и конкретни изгоди, които осжществяването на това мѣроприятие ще донесе за нашето стопанство, и да хвърля погледъ върху сжществуващитѣ досега транспортни възможности и тѣхното използване.

Г. г. народни представители! Изобщо две трети отъ грижитѣ на външната търговия представляватъ повече въпросъ транспортенъ. Тази истина е много стара и добре разбираана отъ всички търговски народи на свѣта, които сж дължали своето богатство, процътяване и културенъ възходъ на могщитѣ си транспортни срѣдства. Известно е, че транспортътъ има за задача да намалява, колкото се може повече разноснитѣ, които тежатъ върху пренасянитѣ стоки отъ мѣстото на купуването или товареното до мѣстото на продаването имъ, за да ги направи по-лесно достъпни за консуматора.

Трѣбва съ съжаление да признаемъ, че до скоро българската търговска политика е отдавала твърде малко внимание на този толкова важенъ стопански факторъ. Доскоро ние бѣхме лесна плячка на алченъ транспортенъ монополъ, който е зграбвалъ безжалостно труда на български производителъ. Едва отъ 1929—1930 г., следъ катастрофалното спадане на ценитѣ на земеделскитѣ произведения, се потърсиха по-евтини навла, за да се компенсира отчасти производителътъ за намалената стойностъ на неговия трудъ.

Още по-осезателно, обаче, българският износител заговори за евтин, бърз и сигурен транспорт след като нашето трансформиращо се земеделско производство извади на пазара гроздето, овоцията и зеленчуците, като значителен транспортен обект, изискващ специални грижи и внимание.

Г. г. народни представители! Износът на всяка страна е основата на нейния външен и вътрешен стокообмен и на нейното стопанско благоденствие. За всяка държава грижата за независимостта на транспорта е една основна грижа и за нейната стопанска и политическа независимост. Докато въ близкото и по-далечно минало нашият износ е зависел изключително от благоволенieto на някои чужди фактори в транспорта, през последните години той постепенно и все по-правилно се ориентира и еманципира. Постигнатото досега може да ни разва: въ вътрешността се направиха редица улеснения; въ чужбина се използваха по различни пътища съперничествата и конкуренцията на железопътни администрации, за да се получат повече улеснения, удобства, бързина и по-евтин навла за транзита. Въобще, въ последните години нашият износ зарежистрира транспортни усфхи, които го насърчиха и сж гордост за умения и способностите на българската предприемчивост.

Въ сравнение съ своите конкуренти, българският износ географски е въ по-неизгодно положение спрямо най-важните пазари въ Србна, Западна и Северна Европа. Морският път през Черно море заобикаля твърде много и той не може да се вземе под внимание, поне засега, за лесно разваляемите ни експортни продукти. Дунавският път пък не е имал предвид новите нужди на нашия експорт, а освен това той е бил ползуван изключително съ кораби под чуждо знаме. Сухопътният транспорт се извършва от нашите железници. Но и тяхната мрежа не дава тази голяма маневрена способност по границите ни, каквато имат европейските железопътни администрации, включително и на нашите съседи Югославия и Ромъния. До 1934 г. единствената ни железопътна връзка съ Западна Европа бше пътят през Драгоман — Югославия. Едва от нея година насам се откри и другият път — този през северизточната ни граница, през Оборице, Черни-Ардов, Ромъния и нататък.

Основната грижа при външната търговия е евтиният транспорт. Добрият опит на търговеца е показвал, че въ това направление могат да се постигнат, вскога добри усфхи, ако пазарътът съ противопоставяне на други конкурентни пътища бждат правилно проведени. Смътките на различните параходни агенции и железопътни администрации сж мъчно уловими; съображенията за постоянно намаляне на цените сжко тъй сж многобройни, та заради това тъй наречените „бойни“ или най-евтини тарифи могат да стават периодически все „лобойни“.

За да ви илюстрирамъ това, г-да, азъ ще си послужа съ следните няколко примбри. До преди 10 години за един вагон яйца, за разстоянието Царибродъ—Залцбургъ, се заплащаше за навло около 48.000 лева. След откриването на пътя през Оборице през 1934 г., навлото за сжщото разстояние и за сжщия товар спадна до 11.000 л. Голтмото и многостранно значение на този Оборищенски път за нашия износ още първата година дойде да докаже важната необходимост за навременното му и непрекъснато съществуване. Покрай по-евтиния навла, които се получават направо, ние получихме и тжи косвени ценни резултати — че този път наложи на Драгоманския да се приравни, като приеме конкурентния навла, каквито пътят през Оборице ни дава. Докато не съществуваха конкуренцията на Оборищенския път, през 1933 г. се плащаше за 5-тонен вагон съ грозде, натоварен от Русе за Мюнхенъ, по 15.114 л. След откриването на Оборищенския път, за сжщото разстояние и сжщия товар постепенно намалянието достигна до 12.945 л., сиречъ съ 3.169 л. по-малко, отколкото когато не съществуваха този път. А като се има предвид, че тоза намаляние засяга един товар от 5—6 хиляди вагона грозде през Драгоманъ, вскога може самъ да си представи заключението, какви големи облаги за стопанството ни е донесъл този нов конкурентен път и какво представляватъ въобще новите конкурентни пътища.

Д. Търкалановъ: Увеличена ли е цената за произвождения?

Нкой от нар. представители: Разбира се.

Докладчикъ С. Станчевъ: И още: докато по-рано един вагон съ яйца пътуваше до Хамбургъ за 14—15 дена, сега той пристига за 6—7 дена.

Независимо от намалянието на навлата, което декарата пътът през Оборице за пътя през Драгоманъ, съществуването на двет конкурентни рути дава редица преимуществ за нашия износ и за народното ни стопанство. Въ стремеза си да привлечатъ по-голяма част от българския транзитен товар към себе си, конкурентните железопътни администрации сж не само по-евтини въ превоза, но и по-бързи, по-сигурни и по-услужливи.

Без съмнение, засегнатите железопътни администрации от този нов път през Ромъния, които по-рано, чрез прѣкомѣрните си такси, просто обираха нашия производител, потърсиха начинъ да премахнатъ това новосъздадено и неприяно за тяхъ положение. Сжщото нбко ще имаме ние и при параходните агенции по Дунава, както изтъкна това и г. Петковъ. За тази целъ тѣ предизвикаха няколко железопътни конференции за изработване на директни съюзни тарифи съ единствената целъ да бждемъ обвързани по едно железопътно направление и да бждемъ отклонени от втория ни път през Оборице, а следъ това автоматически да се увеличатъ и навлата, разбира се, за смѣтка на България. Не само нашите експортни организации, но и всички държавни учреждения, взмащи участие въ износа, като Българската народна банка, Министерството на търговията, Експортният институтъ, търговският камари и др., поведоха открита борба срещу тѣзи домогвания за прѣки тарифи, които бѣха насочени явно срещу интересите на цѣлото ни народно стопанство. След дълги борби тѣзи полъзновения бѣха провалени, но се констатира че само тогавашната стопанска управа на б. д. ж. по този важенъ въпросъ, по тѣсни егонистични стремези, държа страната на чуждите железопътни администрации.

При една подобна прѣка железопътна тарифа, преговорите по която бѣха дори приключени, на българския износител се предлагаше само една изгода отъ 135 л. на вагонъ грозде за Англия, докато по-рано други комбинации на транспортните кмци носѣха една изгода отъ 5—6 хиляди лева на вагонъ.

Оказа се още, че тази тарифа не е поела изцѣло съществуващата конкуренция, лишила ни е отъ свободата за превозъ презъ Швейцария и Франция, за да гони и другъ конкурентен път — този презъ Бульонския ферибоотъ за транспортите ни къмъ Англия; че е установила сточна транзитна ставка отъ 1.20 л. на тонъ и километъръ, докато транзитните ставки на прѣките тарифи на другите железопътни администрации се движатъ отъ 32 до 39 ст. на тонъ и километъръ; ...

Д. Гичевъ: Коя година?

Г. Василевъ: Кой го направи това?

Докладчикъ С. Станчевъ: Г. министърътъ ликвидира съ този въпросъ. — ... че съ тази тарифа се изключва вскаква борба за намаляние на навлата, докато повишението на смѣтите навла е въпросъ само на 14-дневно предупреждение. Допустнато бше още за наша смѣтка тайно споразумение между чуждите железопътни администрации за разпредѣляне на трафика отъ Балкана къмъ Западъ и други колонизални домогвания.

Споменавамъ тоза, за да направя своите изводи за бждешата насока на нашата тарифна политика.

Г. г. народни представители! Азъ си позволявамъ да се отклоня малко отъ моята прѣка задача, а разглеждамъ Дунавския път, защото искаме по този начинъ да изтъкна още повече неговото значение като новъ конкурентен път за една правилно провеждана тарифна политика на българските държавни железници, която трѣбва да защитава интересите не на своя бюджетъ, а тия на българското стопанство.

Г. Василевъ: Съвършено вѣрно. Точно така е.

Докладчикъ С. Станчевъ: Не бива да се забравя онова, което изтъкнахъ и по-рано, че България нма такава голяма железопътна маневрена способност по границите си, каквато иматъ другите европейски държави, включително и нашите съседи. Тѣзи ограничени железопътни връзки трѣбва да бждатъ най-внимателно включвани въ преговорите и обвързванията ни съ прѣки сточни тарифи, особено съ железопътните администрации отатъкъ Югославия и Ромъния. За другите железопътни администрации това не е тъй фатално, защото констатираните впоследствие неизгоди отъ дадена прѣка тарифа могатъ да бждатъ лесно заобиколени, като се насочи трафикътъ презъ една друга, пакъ своя, съседна гранична железопътна връзка, която не е била включена въ въпросната тарифа, и по този начинъ се използватъ по-лесно предлаганите нови облаги. При насъ, поради липса на други гранични

железопътни връзки, освенъ указанитѣ, това е невъзможно. Ето защо общата теоритична препоръка за по-широко използване на прѣки железопътни тарифи съ чуждитѣ железопътни администрации при нашия случай е твърде ограничено приложима.

Поради всички тѣзи съображения, следъ несполучливитѣ опити съ казанитѣ вече прѣки сточни тарифи и при бѣдещата наличностъ на наше параходство по Дунава, на българскитѣ държавни железници трѣбва да се препоръча системата за сключване на прѣки тарифи само съ съседнитѣ железопътни администрации — Югославия и Ромъния — като се запази правото при тѣзи администрации да се ползуваме съ всичкитѣ тѣхни прѣки тарифи, сключени съ другитѣ железопътни администрации въ Европа. При едни отъ последнитѣ преговори съ германскитѣ власти тази препоръка биде изпълнена.

По-нататъкъ трѣбва да се установи като необходимо нужно, щото всѣко сключване на превозни тарифи съ чужди железопътни администрации или параходни агенции да бѣде предшествувано отъ щателни проучвания и подготовка, за да се установятъ всичкитѣ добри и лоши страни на проектираната тарифа и съответно посочатъ начинитѣ за издействане на най-големъ изгоди за българския товаръ. Въ частни сондажи съ стопански деятели: търговци, износители, индустриалци, спедитори, заинтересувани държавни власти и други, или въ специални конференции, тѣзи въпроси да се обмислятъ най-зрѣло, за да се поставятъ здравитѣ основи за водене окончателнитѣ преговори по сключване на тази или онази тарифа. Това, впрочемъ, важи и за всѣка по-крупна стопанска дейностъ, при която практицитѣ се канятъ всѣкога да си кажатъ своето компетентно мнение или желание.

Ние имаме основание да се надѣваме, че на българскитѣ износители ще се вдѣхне повече вѣра и спокойствие, че тарифната политика на българскитѣ държавни железници за въ бѣдеще, когато ще имаме единъ собственъ пътъ по Дунава, . . .

Г. Василевъ: Но кога?

Докладчикъ С. Станчевъ: . . . ще отиде къмъ едно открито поддържане и подпомагане на българския износъ. Ние разбираме, че българскитѣ държавни железници могатъ да приключатъ и съ загуба и че сѣ въ правото си чрезъ повишение на навлата да покриватъ своитѣ разноски. Но това не бива да става само съ огледъ на егоистичнитѣ разбирания да се покриятъ непременно загубитѣ или получи повече приходъ само за бюджета, нито пъкъ да се изисква отъ българския износъ, който представлява само 3% отъ цѣлия трафикъ на българскитѣ държавни железници, да покрива установени дефицити.

Т. Кожухаровъ: Желателно бѣше г. Гуневъ да чуе тѣзи работи.

Г. Василевъ: Нѣма нужда да ги чуе. Той си ходи въ Народната банка!

Докладчикъ С. Станчевъ: Въ никой случай ние не можемъ да се съгласимъ съ една тарифа, която ни взема за навло за ягдовия пуплъ отъ Пловдивъ до Бургазъ повече, отколкото струва морскиятъ фрахтъ отъ Бургазъ до Лондонъ.

Г. Василевъ: Слушайте добре! Това е вѣрно.

Председателъ С. Мошановъ: Но по-добре ще бѣде и Вие да слушате, да мълчите и да не прекъсвате оратора.

Г. Василевъ: Ама и председателътъ да мълчи: той ржководи заседанието. (Веселостъ) Не е зле да допънимъ оратора за нѣкои работи.

Докладчикъ С. Станчевъ: Финансовата задача на всѣка държавна транспортна политика се свежда къмъ това, да се получи възможниятъ минималенъ доходъ, безъ да се засѣгатъ, обаче, производственитѣ сили на страната. Повтаряме: жертви трѣбва да се налагатъ само въ интереса на общото народно стопанство.

Петко Стояновъ: А не на отдѣлнитѣ фирми, за това и онова.

Докладчикъ С. Станчевъ: Съгласенъ. — Повишението на навлата, които засѣгатъ международни фирми, трѣбва да става най-предпазливо. Пътятъ на нашия експортъ вѣнъ отъ границитѣ на България е много дълъгъ. Увеличението на навлата на българска територия се явява като прѣчка

въ борбата за извоюване по-големъ намаления отъ чуждитѣ железопътни администрации.

Г. Василевъ: Съвършено вѣрно, така е.

Докладчикъ С. Станчевъ: Поскъпването на българското навло настрѣчава чужденцитѣ да вършатъ и тѣ подобни повишения.

Каква ще бѣде общата облага за българското народно стопанство, ако по подобни егоистични разбирания дѣлътъ въ българска територия, представляващъ 1/6 частъ отъ общия пътъ на нашитѣ стоки, примѣрно, за Англия, бѣде повишенъ въ навлото си и съ това предизвика общо повишение по останалитѣ 5/6 отъ цѣлия пътъ? Въ общитѣ стопански интереси всѣкога обществената полза стои надъ частния интересъ на отдѣлното предприятие.

Г. г. народни представители! Външната търговия на страната търси постоянни дебюшета. Изгодитѣ на единъ международенъ транзитъ презъ нашата страна сѣщо тѣй ни раздвижатъ къмъ нови транспортни предприятия. Продуктъ на тѣзи старания е и ферибоотниятъ пътъ между Русе и Гюргево. За него се вече говори и затова прескачамъ подробното му разглеждане.

При изтъкнатото вече географско положение на нашата страна, воднитѣ пътища по Черно море и Дунава се явяватъ като едно естествено допълнение и продължение на железопътната ни мрежа. Нуждитѣ на нашия засиленъ експортъ налагатъ неминуемо по нашитѣ водни пътища да имаме собственъ параходенъ паркъ. До неговото засилване, да играе една самостоятелна роль на транспорторъ на българскитѣ произведения до чуждестраннитѣ пазари, нему ще трѣбва да се сложатъ поне по-ограниченитѣ задачи. — да бѣде регулаторъ на навлата, които по-богатитѣ чуждестранни компании събиратъ.

Г. г. народни представители! Моитѣ разсъждения до тукъ имаха за целъ да ни доведатъ до логичното заключение, какво въ общия ни стремежъ къмъ издирване на свободенъ, независимъ, евтинъ, бързъ и редовенъ пътъ, който да води непосредствено до пазаритѣ на нашитѣ произведения въ Централна Европа, крайно време е да обрнемъ по-сериозно внимание на Дунава и подкрепимъ предлагания ни законопроектъ, който разрешава задачата, поставяйки началото на исканото собствено дунавско корабоплаване.

Теоритично дунавското корабоплаване подъ българско знаме е отдавна признато като необходимо, благотворно и наложително. Неговото осъществяване на дѣло се спираше до сега поради липсата на парични срѣдства. Предлаганиятъ ни законопроектъ разрешава и този проблемъ.

Сходната ни стопанска и земеделска структура съ нашитѣ съседки, презъ които транзитира нашиятъ износъ къмъ Централна Европа, не всѣкога координиратъ за една лоялна тарифна политика. Противоречиви интереси поставятъ на изпитание свободата и независимостта на пътищата на нашия износъ.

Нашиятъ износъ и вносъ по железенъ пътъ отгатакъ българскитѣ граници е обремененъ съ разходи за навла, които се плащатъ на други държави въ чужда валута. Освенъ това, ние не сме компенсирани отъ съседска страна съ нѣкакъвъ тѣхенъ транзитенъ превозъ по железницитѣ презъ България, за да понасяме по-примиримо загубитѣ. Всички тѣзи неудобства ще се избѣгнатъ въ превоза по Дунава съ българско знаме.

Азъ искамъ да изтъкна и още едно неудобство на нашия железопътенъ транспортъ, въ помощъ на което ще ни дойде дунавското рѣчно корабоплаване. Касае се до недостатъчния ни вагоненъ паркъ. Всѣка година, презъ време на усиления сезонъ на износа на грозде, овошия и зеленчуци, ние чувствуваме тежка криза за вагони. Тази липса спъва износа и нанася тежки загуби на наодното ни стопанство. Всѣка година по сѣщото време Главната дирекция на железницитѣ е сериозно загрижена да търси и моли отъ съседнитѣ и по-далечни железопътни администрации да ѝ се даватъ подъ наемъ вагони. Най-сетне, всѣка година българскиятъ износъ е подложенъ на изключителното благоволение на чуждитѣ железопътни администрации за снабдяването ни съ вагони. Въ едни или други случаи и по различни причини удовлетворяването на тѣзи ни молби е било не всѣкога сигурно, както това сме имали случая да изпитваме, та българскиятъ износъ е билъ поставянъ често на изпитание, да не може правилно да бѣде извършванъ и, най-малкото, спъванъ по липса на товарни вагони. Даденитѣ ни подъ наемъ чуждестранни вагони иматъ като условие строго опредѣленъ пътъ за връщане, което условие спъва, до голѣма степенъ, маневрената свобода на експортьора да направлява стоката си споредъ нуждата на пазара, желанието на клиента или споредъ цената на навлото презъ тази и онази железопътна линия.

По-нататък, нашите товарни вагони са без автоматични спирачки, което забавя движението им у нас и въ чужбина. Колко бавно се движат товарните влакове у нас може да се види от един примър: най-често един вагон с грозде, натоварен от някоя от гарите около Шумен, пристига в Драгоман за два или три дена, докато останалите му пътят до Берлин или Лондон се извършва за още толкова време!

Липсата на автоматични спирачки на нашите товарни вагони спъва и чуждите железопътни администрации да прикачат сичките ни вагони към бързите си товарни влакове, от което нашата леснопропускаема стока има толкова голяма нужда. По този въпрос тази година експортите поддържаха г. министъра на железниците, който моляше да се предвидят в бюджета специални средства за тези спирачки на вагоните.

При такова положение на работите всеки един наш вагон се бави зад граница от 18—20 дни, тогава когато нуждата от нови вагони е тъй въпиюща. Едно правило уредено наше дунавско корабостроене, с нуждите изисквания от хладилни камари за сезонните товари на лесно разваляемите ни експортни артикули, може да облекчи до голяма степен вагонната криза. Ако дори този наш речен дунавски транспорт прибере само част от стоката ни от Северна България, все пак облекчението от вагонната криза ще бъде чувствително.

Г. г. народни представители! Ако наистина дунавското ни корабостроене бъде правилно организирано, според нуждите на сегашния ни износ, аз му предвиждам сигурен успех. След аншлуса Централна Европа се коренно промени. Нейното стопанско значение, с оглед на дунавския път, се твърде много повиши. Голямото пристанище, което водачът Хитлер заповяда да се построи във Виена, голямите автомобилни пътища, които въ близко бъдеще ще кръстосват Германия по всички посоки, близкото осъществяване на водния път Рейн—Майн—Дунав — всичко това ще пренесе към себе си една значителна част от въкозната сръдиземноморска култура. Нима ще дочакаме да се регистрира и при този случай, че България е останала на най-последно място въ грижите си да използва благодатния воден път на една голяма речка, която мие границите ѝ на север и за използването на който се бори цял културен свят?

Г. г. народни представители! Изтъкна се от преждеговорившите необходимостта, щото дунавското корабостроене да бъде държавно. Като поддържам напълно това начало, аз искам да прехвърля мисълта си и върху параконното ни дружество във Варна (Ржкоплъскания). Крайно, решително време е и то да стане само държавно. (Ржкоплъскания)

Д-ръ Н. Сакаровъ: Това е вярно!

Докладчикъ С. Станчевъ: Гражданите държавни субсидии за това дружество са неоправдани, когато те се разпределят от частни акционери, които фактически владят това дружество. Отпуснатите досега държавни субсидии далеч надминават стойността на наличния инвентар. При това, г-да, една част от тези акционери са сами търговци и то износители.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Да, да!

Докладчикъ С. Станчевъ: Това им качество спъва правилния развой на нашия износ по море. Размахът и инициативата на българския експорт в стремежа му да завладее здраво и египетския, и други сръдиземноморски пазари трябва да бъдат осигурени. Страхът и недоверието трябва да бъдат част по-скоро отстранени. Ето защо аз моля г. министъра на железниците и пристанищата да помисли сериозно по въпроса и ни сезира съответното законодателно предложение, което ние с радост ще гласуваме.

Г. Василевъ: Да побърза.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Единодушно ще го гласуваме.

Петко Стояновъ: Но, разбира се, без да се правят подаръци, нали?

Докладчикъ С. Станчевъ: Моля?

Петко Стояновъ: Да се бърза с изкупуването, но без да се правят подаръци.

Министъръ И. Кожухаровъ: На базата на справедливостта.

Петко Стояновъ: Ако Вие желаете на базата на справедливостта да правите подаръци, не Ви завиждам, г. министре!

Министъръ И. Кожухаровъ: На базата на справедливостта не се правят подаръци. Справедливостта не е подарък.

Председателъ С. Мошановъ: Моля, г-да, недейте спори повече по тези въпроси. Не можем да ги предрешаваме сега.

Докладчикъ С. Станчевъ: Трябва да кажа няколко думи и по чл. 1, буква „в“ от законопроекта. Касае се до лихвата на заема. По установяване процента на лихвата искам да говоря само по принцип и да стана изразител на единодушното мнение на цялата комисия по Министерството на железниците по сичия повод, още повече че след този законопроект ще разгледаме и друг един такъв за 600.000.000 л. заем за Храноизноса, дето се говори пак за установен лихвен процент.

Общо е желанието днес да се помага по-радикално на обремененото народно стопанство и заради това повижът за намаление на лихвения процент има своето най-голямо оправдание. Общопризнато е, че парите са по-скъпоти, та трябва да се намали по-чувствително тяхната лихва като установен доход. Навсѣм днес все по-ясно се изтъква социалната роля на капитала и се прилагат мерки, за да го накарат да изпълни възложените му от новото време задачи. Нека този намерък се има предвид като едно първо предупреждение след положените от г. министъра на железниците усилия да намали лихвения процент на заема.

Най-сетне, за да приключа, трябва да кажа и няколко думи за доставката на корабите по чл. 120а от закона за бюджета, отчетността и предприятията. Аз съм решителен привърженик на прилагането на този член при въпросната доставка. Корабите не са обикновена пазарска стока, за да се опишат лесно и точно, като някой локомотив, вагон, автомобилна кола или земеделска машина. Всеки кораб се строи за определена цел, задача или назначение. Въ свѣта съществуват почти толкова типове, колкото е и броят на корабите. За поемни условия и описания, изисквани при обикновените норми на закона за бюджета, отчетността и предприятията, трябва да цѣли томове, които въ резултат ще донесат сигурно пакъ недоносчета. Като си послужимъ с чл. 120а, ние ще имаме възможността да използваме компетентността и най-модерната корабна техника, които отделилите корабостроителници ще ни покажат и на които ще поясним най-добре нашите нужди и желания. По този редъ ние ще търсимъ най-хубавото, най-модерното, най-удобното, най-практичното, най-евтино, с една дума — най-свършеното. Този редъ ще ни спести скъпо време, толкова необходимо за по-скорошното заплаване на нашите кораби по Дунава. И, най-сетне, този редъ ще ни спести и много милиони, за които вчера самъ г. министърътъ загатна.

Г. г. народни представители! Аз не се съмнявамъ въ единодушието, с което всички ние ще гласуваме предложението на законопроекта. И отъ ваше име си позволявамъ да поздравя щастливия министър на железниците, който има такава хубава и отъ всички страни подкрепа по този толкова наременен и полезен за народното стопанство законопроектъ. (Ржкоплъскания)

Председателъ С. Мошановъ: Ще гласуваме. Тия, които са съгласни да се приеме чл. 1 така, както се прочете, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема Моля г. докладчика да прочете чл. 2.

Докладчикъ С. Станчевъ: (Чете)

„Чл. 2. Чистото произведение на заема ще се употреби:
а) 150.000.000 л. за постройка или покупка на кораби за плаване по Дунава;

б) остатъкътъ отъ 20.000.000 л. — за постройка на магазини за нуждите на Главната дирекция на железниците и пристанищата“.

Председателъ С. Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Стояновъ.

Петко Стояновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Може би въ тази сесия на нито единъ отъ законопроектите, които бѣха сложени на разглеждане, не му се усмихна толкова много щастие, колкото на този законопроектъ, за да бъде той разглежданъ всестранны и въ връзка съ него да бъдатъ дебатирани много отъ въпросите, които интересуватъ нашето народно стопанство.

Г. докладчикът използва своето право на докладчикъ да развие една специална педоария, която собствено не представлява мнението на комисията, тъй като азъ участвувахъ въ комисията, но тамъ не се изказа такова мнение. Той изказа своето собствено мнение.

Докладчикъ С. Станчевъ: Това е мое мнение.

Петко Стояновъ: Това ми дава поводъ да взема думата по тоя членъ, понеже броятъ на говорившите по чл. I е приключенъ. Дълженъ съмъ да излъжа да направя нѣколко уговорки.

Г. докладчикътъ поздравя щастливия министъръ. Действително, министърътъ е щастливъ, но не е толкова щастливъ министърътъ, колкото е щастлива идеята да се създаде корабоплаване по Дунава, защото е необходимо да се създаде единъ ефикасенъ органъ за провеждане на стопанска политика въ нашата страна. И ако ние тукъ всички се изредихме въ едно такова единодушие да разгледаме този законопроектъ всестранно, това го направихме съ огледъ изключително на общитъ интереси на нашата страна, а го направя, струва ми се, и Народното събрание, като даде своитъ аплодисменти както на мисълта на законодателя, така и на страничните идеи, които тукъ се явиха — на първо мѣсто ликвидирането на частното паракходно дружество въ Варна.

Обаче азъ забелязахъ известна тенденциозностъ въ много отъ говоренията тукъ и затуй се чувствавамъ дълженъ по този поводъ да излъжа да говоря.

Въ какво се прояви тая тенденциозностъ? Тая тенденциозностъ се прояви въ това, че на първо мѣсто се поставиха интереситъ на експортъоритъ предъ интереситъ на експорта, предъ интереситъ на българския производител и на българската държава. Отъ онова, което се забелязва въ организирането на съсловията, така консеквентно прокарано отъ министъра на търговията, отъ онова, което се забелязва въ последнитъ две години въ организирането и използването на вноса и износа, се вижда, че има една тенденция пакостна. И тя трѣбва да се отбележи въ самото начало. Тая тенденция е стремлението къмъ монополизиране. Това сѣ нѣколко отдѣлни фирми, това сѣ известни групи, които, преди всичко разполагайки съ капиталъ, и на първо мѣсто разполагайки съ една своеобразна вътрешна организация, сѣ явяватъ каго дирижъори на нашия износъ. Други, пакъ отъ сѣция сортъ, сѣ ония, които сѣ дирижъори на нашия вносъ. Азъ отбелязахъ, въ скромни рамки, тия тенденции още въ самото начало, доколкото се позволяваше, при първото четене на тоя законопроектъ. Дълженъ съмъ, обаче, да прибавя, че тия тенденции сѣ извънредно пакостни. Това е намѣсването на финансовия капиталъ, нашъ и чуждъ още повече, въ финансирането на нашия вносъ и износъ, за смѣтка на систематическото понижение на ценитъ на произвежданитъ у насъ продукти и на увеличение ценитъ на внасянитъ отъ чужбина стоки. Ако единъ килограмъ ягоди, както каза г. министърътъ на търговията, може да се продаде франко Драгоманъ 12 л., а производителътъ въ най-благоприятния случай получава 4 л., ...

Докладчикъ С. Станчевъ: Това е лъжа, г. професор! Прощавайте, че Ви апострофирамъ, но това е лъжа!

Петко Стояновъ: Моля Ви се! Азъ не казахъ за Вашитъ лъжи нищо. Оставете моитъ лъжи да останатъ за моя смѣтка.

Председателъ С. Мошановъ: Може би това не е истина, но „лъжа“ е много силенъ изразъ.

Докладчикъ С. Станчевъ: Въпросътъ е тамъ, че г. професорътъ приказва за експортъори и производители, като чели производителитъ сѣ българи, а износителитъ сѣ китаици!

Петко Стояновъ: Износителитъ не сѣ китаици, а сѣ хора, които иматъ свои специални интереси. А тогава, когато имаме борба на интереси, ние трѣбва да разпредѣлимъ и видимъ кой интересъ е общъ и кой интересъ е частенъ. (Ржкоплѣскания) Когато отъ 12 л. за единъ килограмъ ягоди, при най-обикновенъ транспортъ, отъ изпратителната станция до Драгоманъ — азъ вземамъ само този случай, както се отбеляза тукъ, когато апострофирахме г. министъра на търговията по този въпросъ — само 4—5 л. се получаватъ отъ производителя, ...

Докладчикъ С. Станчевъ: Съгласни ли сте на анкетата?

Петко Стояновъ: ... явно е, че разликата отива за транспортни разноски и, второ, за печалба на експортъора.

Ето къде вече почватъ да се диференциратъ интереситъ и къде държавата вече е длъжна да встъпи въ ролята си на покровителъ на слабия, да встъпи въ ролята си на арбитъръ.

Г-да! Ако ние защитаваме и изискваме да се създаде българско корабоплаване по Дунава, ние не желаемъ и нѣма да допуснемъ — не бива да бѣде допустнато — да стане това въ интереса на оня, който закупува за износъ. Въ този моментъ, г-да, на българското тържище се отбелязва систематическо закупуване на фасула, който вече струва къмъ 9 л., а въ нѣкои мѣста, казватъ, струва 11 л. килограмътъ, предвидъ на липсата му на тържището, поради компрометирането на новата реколта.

Обаждатъ се: 12 лева е!

Петко Стояновъ: Съ това вие още повече засилвате тая тенденция, която азъ искамъ да отбележа съ по-малки данни. Това е спекулацията на експортъора, това е спекулацията на доставчика на по-важнитъ продоволствени продукти за смѣтка на убиване цената, която трѣбва да получи оня, който ги е произвелъ и държи още въ ржцетъ си, за да може този експортъоръ утре да открие перспектива да експлоатира цѣлото население съ много голѣми цени.

Т. Кожухаровъ: Г. Стояновъ! И въ София фасулътъ струва много скѣпо.

Петко Стояновъ: Азъ ви моля да обърнете внимание на обстоятелството, че обикновено срѣднитъ, най-слабо платежоспособнитъ консуматоръ днесъ не може да яде плодове, макаръ че всички лѣкари въ всички вестници пишатъ: „яжте плодове“ — плодове, които ние произвеждаме въ изобилие. Тѣзи плодове вие не можете да ги купите по тѣзи цени, по които се продаватъ днесъ. (Ржкоплѣскания)

Ето, г-да, какво се върши! И то се върши затуй, защото ние си спечелихме нови опекуни — това сѣ нашитъ експортъори. Азъ се прекланямъ предъ тѣхния талантъ и предъ тѣхната годностъ да намѣрятъ тържища, но азъ отричамъ стремението имъ да убиватъ цената на националния продуктъ. Когато е въпросъ за вносъ и за износъ, ние трѣбва да отбележимъ, че интересътъ за урегулиране на съобщителнитъ срѣдства, за създаване на по-удобни съобщителни срѣдства е интересъ да се получи по-голѣма цена у производителя, у работника, у непосредствения консуматоръ, тѣ да добиятъ онова, отъ което иматъ нужда, онова, което се нарича нормална, справедлива цена. Всичко друго трѣбва да бѣде отстранено. Ето защо, г-да, когато говоримъ за експортна политика, ние защитаваме и трѣбва да защитимъ инициативата на държавата, инициативата на кооперацията и на Съюза на кооперациитъ. Заради това, защото е необходимо въ тая посока да се осъществи възможността за добиването на пълна цена, като се отстрани експлоататорътъ, който въ дадения случай се явява експортъоръ и импортъоръ.

Нѣкой отъ нар. представители: Кооперациитъ имагъ цѣли вагони бобъ. Защо не го дадатъ?

Петко Стояновъ: Въ това отношение отчасти вие имате право, нѣма да го отрека.

И. Петровъ: И кооперациитъ сѣ скѣптитъ.

Петко Стояновъ: И то е затова, защото у насъ се създаде този духъ, всѣки да закупува и всѣки да спекулира съ залъка на народа. Това ще се отстрани, г-да, тогава, когато държавата ще тури своята могща ржка чрезъ нейната просвѣтена политика; не въ това отношение да ходимъ опипомъ, днесъ едно, утре друго, днесъ да се явятъ единъ да ходатайствуватъ, утре други да се наложатъ съ своитъ разбирания, а другиденъ да дойдатъ трети, които да разбъркатъ и едного и другото. Трѣбва да има единъ планъ, едно разбиране общо. Тогава всички тѣзи нѣща не могатъ да ставатъ.

Ето защо ние сме дали своята подкрепа и ще дадемъ пакъ своята подкрепа на начинанията на държавата не отъ любовъ къмъ г. министъра, не и отъ любовъ къмъ правителството, а отъ преданостъ и въ изпълнение на дълга си къмъ България и къмъ българския производител. (Ржкоплѣскания)

Второто нѣщо, което искамъ да отбележа, то е въпросътъ за лихвата. Азъ се явихъ въ комисията, макаръ че не съмъ нейнъ членъ. Ние сме неприобщени, ние сме изпѣдени отъ комисията и не можемъ да имаме право!

Д. Петковъ и Н. Стамболиевъ: Прокажени сме!

Н. Атанасовъ: Ще се коригиратъ сега.

Т. Кожухаровъ: Това трѣбва да се коригира въ втората сесия.

Петко Стояновъ: Позволихъ си въ комисията да поставя въпроса, но не чухъ отъ г. министра по този поводъ да каже, че се е дбило нѣщо.

Министъръ М. Йововъ: Не.

Петко Стояновъ: Значи ние сме предъ пълненъ неуспѣхъ въ това отношение. Въпросътъ се заключава въ следващото. Лихвата, която е уговорена тукъ за заема, следъ като сумата бѣде окончателно изтеглена, е 5%. Тая лихва я взема Българската земеделска и кооперативна банка за 170-тъ милиона лева, които ще отпустне. Още въ началото, когато на първото четене обсъждахме въпроса, азъ поискахъ отъ г. министра едно обяснение: тѣзи пари отъ къде ще се взематъ въ този моментъ, когато паритѣ сѣ толкова нуждни? Ще се намѣрятъ ли и, ако той мисли, че могатъ да се намѣрятъ и се намѣрятъ, то върху каква база? Това бѣше гласъ въпиющъ въ пустиня. Г. Гуневъ предпочете да си върви въ канцеларията, не каза нищо по този поводъ. Обаче въпросътъ самъ по себе си е въпросъ и той трѣбва да бѣде разгледанъ.

Г. г. народни представители! Въ днешно време на нашето тържище, споредъ последнитѣ отчети, които имаме за състоянието на злоговетъ, се отбелязва едно много малко увеличение на злоговетъ презъ последнитѣ две години. Пари на тържището не се явяватъ. Причинитѣ ще имаме поводъ, струва ми се, преди затварянето на сесията да ги разгледаме, затова сега нѣма да отдѣлямъ време за това.

При факта, че на тържището паритѣ сѣ орѣдѣли, има единъ въпросъ, който е много ясенъ. Той е, че най-главнитѣ разпоредителѣ сѣ паритѣ на нашето тържище, това е Земеделската и кооперативна банка. Ако има нѣщо, което да прави стопанския животъ у насъ извънредно отегченъ, то е голѣмата лихва. Затова защото когато лихвата на Народната банка е 4, а на Земеделската и кооперативна банка е 5, това означава, че лихвата на обикновеното тържище е отъ 9—11. Такива лихви, г-да, не плаща никой народъ. Ако днесъ можемъ да говоримъ не въ преносенъ, а въ букваленъ смисълъ за икономическо робство, причинитѣ за това сѣ именно голѣмитѣ лихви. Такива лихви се плащатъ у насъ. Азъ говоря за минимумитѣ, не стивамъ къмъ максимумитѣ. Ако нѣкой въ тая страна е заинтересуванъ да се парализира зловредното влияние на голѣмитѣ лихви, това сѣ на първо мѣсто държавнитѣ банки. Кое заставя Земеделската и кооперативна банка да орѣдѣля такива голѣми лихви? Ще ми възразятъ: „Не за пръвъ пътъ имате 5% лихва, тя е минималната лихва“. Азъ отговарямъ: това не е вѣрно. Българската земеделска и кооперативна банка има възможността — вѣроятно и тѣзи въпроси ще бѣдатъ поставени на разискване въ по-късно време и ще бѣдатъ разгледани — да намали своитѣ общи разноски и да увеличи производителната работа на своитѣ служители, има възможността, следователно, да направи едни вътрешни икономии, вследствие на което нуждата отъ такива проценти, нуждата отъ такива лихви да се намали. Това трѣбва да направи Българската земеделска и кооперативна банка, а не, както всичкитѣ други учреждения у насъ, да върви по течението и, както се слагатъ обстоятелствата, въ зависимостъ отъ обстоятелствата, отъ интереса на момента, да взема и известно решение.

Нѣкой отъ нар. представители: Г. Сакаровъ бѣше неинъ управителъ.

Петко Стояновъ: Една политика въ това отношение липсва. И заради това ние трѣбва да изискваме това. А кой другъ може да изисква това, освенъ държавата? Защото държавата като се явява на тържището най-голѣмъ засмателъ и същевременно иска висока лихва за своитѣ пари, тя не дава възможностъ на всички свои граждани да се доближатъ до паритѣ. Ако държавата сама прѣчи на народното стопанство съ туй, че колкото пари се явятъ, тя бърза първа да ги вземе, тя е длъжна отъ друга страна да застави тѣзи учреждения да работятъ съ по-малко разноски, за да може по този начинъ да създаде възможностъ съ по-малката лихва да се биятъ голѣмитѣ лихви на частнитѣ капиталисти. Ето, това влияние ние искаме и трѣбва да поискаме въ този случай да се упражни, за да се реализира възможността, чрезъ една по-малка лихва

да се орѣдѣли и по-низка обща лихва въ нашата страна. И това може да направи държавата. Защото държавата като дава лихва на държавната банка — това е толкова гарантирано, че тукъ никакъвъ рискъ не съществува, а когато не съществува никакъвъ рискъ, това значи, че лихвата трѣбва да отива надолу, а не нагоре и, още повече, да не се запазва на едно постоянно ниво, както е у насъ. Азъ съмъ убеденъ, г-да, и твърдя, че само защото лихвата у насъ е висока, затова нашитѣ банки не отиватъ да се модернизиратъ, не отиватъ да изработятъ единъ планъ, не отиватъ да посрещнатъ евентуалноститѣ, които стопанскиятъ животъ налага, а стоятъ и чакатъ, както се слагатъ обстоятелствата, така да решаватъ, защото чичо плаща — той ще даде 5, ще даде 6, ще даде 9, ще даде и 11, 12. (Ржкоплѣскания) Това е единъ опасенъ прецедентъ — днесъ, когато се търсятъ икономии и когато трѣбва да се създадатъ поводитѣ и гаранциитѣ за икономии — да се санкционира този традиционенъ начинъ на кредитиране у насъ. Цѣлата комисия даде мандатъ на г. министра, той да наложи поне по принципъ 4½% лихва. Азъ съмъ убеденъ, че отъ това нѣма да загуби Българската земеделска и кооперативна банка; отъ това ще спечели българското парично тържище, защото тогава ще започне единъ процесъ на нагаждане къмъ новия процентъ и заедно съ това ще настѣпи и поевтиняване. Поевтиняването е необходимо да настѣпи, то е нужно, както е нуждна влагата за сухата земя, заради това защото само по тоя начинъ ние ще намалимъ общитѣ разноски и разносикитѣ на всѣки отдѣленъ стопанинъ. Безъ намаление на общитѣ разноски, безъ намаление на разносикитѣ за всѣки отдѣленъ производител ние нѣма да станемъ конкурентноспособни и, следователно, ние ще бѣдемъ тамъ, където сме били досега.

Азъ съмъ длъженъ, най-после, да направя своитѣ бележки и по чл. 120а отъ закона за б. о. п. само заради това, защото г. докладчикътъ неправилно предаде онова, което въ комисията се прие.

Докладчикъ С. Станчевъ: Това е мое мнение, професоре.

Петко Стояновъ: Да, това е Ваше мнение, но не и на докладчика на комисията. — Г. докладчикътъ тукъ заяви себе си пълненъ защитникъ, безъ всѣкакви условия и ограничения, на чл. 120а отъ закона за б. о. п. Трѣбва да се уговоримъ, г-да. Комисията не реши това нѣщо. Тукъ се внесоха нови нѣща и азъ искамъ сега тѣ да бѣдатъ записани въ протокола.

Председателъ С. Мошановъ: Чл. 3 ми се представя безъ измѣнение.

Петко Стояновъ: Да, но по това, което се каза покрай текста на чл. 3, който остава безъ измѣнение, искамъ да говоря. По това г. докладчикътъ говори и изказа своето мнение.

Нормалниятъ чл. 120 отъ закона за б. о. п. създава условия: при всѣка една държавна доставка да има съревнувание публично, явно. Който оферира по-евтина стока, той ще я вземе. За това се създаватъ поемни условия, където се пише минимумътъ на ония качества и количества, които представляватъ същността на доставката. Чл. 120а, въведенъ отъ 1936 г., отъ тогава, когато настѣпиха ония нови условия, за които говори г. Гуневъ — редакторътъ на този чл. 120а е г. Гуневъ — постановява, че когато има изключителни условия, когато настѣпятъ специални отношения, тогава известна доставка може да се извърши, като се назначи една комисия, предъ която ще се правятъ офертитѣ или която ще търси евентуалнитѣ конкуренти за тая доставка.

Още при първото четене на законопроекта азъ си позволихъ да обърна вашето внимание — а така направиха и много отъ колегитѣ, които вземаха думата отъ това мѣсто (Сочи трибуната) — че този начинъ на процедиране е неправиленъ. Вие бѣхте свидетели, г-да, на сценитѣ, които станаха тукъ, когато говорѣше г. Донсузовъ. Такива нѣща може да се повтарятъ много пъти, защото чл. 120а дава възможностъ комисии да отиватъ да избиратъ обекта на доставката. Споредъ смисъла на закона, споредъ интереса на съкровището, комисии може да има само за една целъ: да отидатъ да следятъ техническото изпълнение на установения обектъ. Разликата е огромна! Въ първия случай комисията е господаръ, тя прави всичко и нейнитѣ грѣшки плаща държавата. Ако се опропасти нѣщо, ако се оскардали нѣкой, това става за смѣтка на обществото, това става за смѣтка на държавата, това става за смѣтка на цѣлата страна. Вториятъ начинъ на действие е начинътъ на надпреварването. Открито,

ясно, върху утновени поемни условия всъки прави своята оферта и предлага своите услуги, предлага своята стока. Върно е, г-да, че нашият законъ за б. о. п. е извънредно тежъкъ, написанъ е много емпирично, въ него има разпореждания противоречещи едни на други, има една пакостна презумпция, върху която е построенъ този законъ, и тя е, че държавниятъ чиновникъ, който ще купува, който ще упражнява кредита, не заслужава нито капка доверие. Това е пакостно, зловредно, което внася бюрократизъмъ и което не може да спаси нашата страна отъ загуба.

Председателъ С. Мошановъ: Г. Стояновъ! Свършете.

Петко Стояновъ: Г. председателю, позволете ми да се доизкажа, за да не вземамъ думата по чл. 3.

Върно е, че когато е въпросътъ да се гласува този законопроектъ, нито имаме време, нито имаме възможностъ да измѣняме цѣлия законъ за б. о. п. и да го направимъ такъвъ, щото той да ни даде възможностъ да оперираме правилно въ интереса на доставката. И заради това, казвамъ, че чл. 120а трѣбва да бѣде приетъ. Но азъ казвамъ, че не може да се направи това заключение, и аргументътъ, че законътъ за б. о. п. е дефектенъ, не може да ни послужи като основание за тоя начинъ на действие. Думата ми е, че не можемъ да минемъ отъ едното къмъ другото. Къмъ чл. 120а може да се мине само тогава, когато се вършатъ доставки, предметътъ по които трѣбва да бѣде отъ особено качество или да е отъ такова естество, върху което трѣбва да се пази тайна. А такива сѫ военните доставки. Това приемамъ, не споря, то е безусловно върно. Но тая доставка, както твърди и г. докладчикътъ, както иска и г. министърътъ съ текста, отъ това естество ли е? Не е отъ това естество. Възражението, което се прави: ако трѣбва да имаме публично състезание, търгъ, това значи, че ние трѣбва да напишемъ такива подробни поемни условия, за изработването на които нѣмаме и техники, пъкъ и за изработването на които се иска толкова време, че доставката ще стане безпредметна, ще отиде на заденъ планъ, е правилно. Върно е, че ние нѣмаме такива технически подготвени лица, които биха могли въ едно кратко време, пъкъ, ако щете, и въ продължително време да ни направятъ такива поемни условия, при които да бѣдатъ предвидени и брѣмките, и халките, и дебелината на платната и пр., и пр. Това приемамъ. Но нужно ли е това, г-да, когато се върши една такава доставка, каквато е предвидена да се извърши, на четири моторници? Какви трѣбва да бѣдатъ тия моторници? И за кокошки, и за яйца, и за грозде, и за ягоди, и за сланина въ едно и сѣщо време ли? Не. Тѣ ще бѣдатъ специални: едни въ едно, други въ друго. Какъвъ тонажъ ще бѣдатъ тѣ? Едно време се спорѣше, но сега не се спори. Ако една моторница отъ 300 тона може да трѣгне отъ Русе и да стигне до Виена, това ще бѣде идеалното разрешение на проблема. Сега срѣдноевропейската комисиия, която наблюдава Дунава и работи по неговото регулиране, пристѣпва къмъ едно издѣлбване на Францъ-Йосифския каналъ. Дали това ще стане или нѣма да стане, не зная. Въ всѣки случай има известни данни. Та, ще бѣдатъ ли отъ 300 тона или отъ 200 тона моторниците, това не е важно. Важно е, че въ това отношение има нѣщо, което може да бѣде окончателно установено. Това е: моторниците ще бѣдатъ за еднокоси целъ, тѣ трѣбва да притежаватъ еднокоси качества за тази целъ и, второ, тѣ ще бѣдатъ отъ еднокоси тонажъ, ще се опредѣли и отъ какво ще бѣдатъ направени. И мене ми се струва, че г. министърътъ е длъженъ да направи тукъ тая декларация — иначе ние нѣма да му гласуваме на второ четене законопроекта — а именно, че ще се установятъ общитѣ условия и ще се даде главната физиономия на тия плавателни сѣдове, за да може върху тѣхъ да стане състезанието на фирмитѣ, които ще бѣдатъ поканени, и евентуално ония, които сами ще пожелаатъ да се явятъ. Следъ това ще настѣпи въпросътъ за още подробности: ще направите това, ще добавите онова — това е въпросъ вече на детайли, това не сѫ главнитѣ обекти на доставката. Само тогава ние ще имаме гаранцията, защото тогава ние нѣма да имаме онѣзи неприятности, които сме имали — да се доставятъ обекти, които следъ известно време се оказватъ негодни, да се опорочаватъ хора въ тѣхната дейтелностъ и да се твърдятъ нѣща, които могатъ само да огорчаватъ атмосферата. Азъ искамъ да бѣдемъ чисти и да извършимъ една чиста доставка. Както отъ името на своитѣ приятели, така и отъ свое име заявихъ тукъ, че ние искамъ да се не жалятъ пари, да се купи най-свършеното. Когато казахме, че въ това отношение искамъ да се бърза, ние не искахме да кажемъ: дайте всичко въ рѣшетъ на една чиновническа комисиия. Въ нея влизатъ членъ отъ Касационния сѣдъ, членъ отъ Върховната смѣтна палата. Та какво разбиратъ тѣ?

Г. Василевъ: Нѣматъ хаберъ отъ тази работа.

Петко Стояновъ: Тѣ ще бѣдатъ роби на нѣколко техники, които ще си играятъ съ тѣхъ и може би пакъ ще компрометиратъ всѣката работа. Ето защо, да отдѣлимъ установяването отъ неустановяването, спорното отъ безспорното. Установяването е: типътъ, направата, цената, размѣрътъ. Другото е подробности. Като установимъ главното, ще опредѣлимъ основната цена. Другото не играе роль. И въ комисиията, следъ като изложихъ тая моя аргументация и г. министърътъ напълно се съгласи, а така сѣщо и цѣлата комисиия — г. председателътъ е тукъ и ще ви каже — вмѣни на г. министра, и той пое ангажментъ да действа въ тая посока, тогава се изчерпи въпросътъ. Иначе, ако оставимъ чл. 120а такъвъ, какъвто е, за да може една комисиия отъ чиновници и сѣдѣи да купува кораби за Дунава, да разрешава голѣмия въпросъ за нашия експортъ и импортъ въ защита на производителя, тая работа е несериозна. Тукъ трѣбва г. министърътъ да каже открито и ясно — азъ не предлагамъ текстъ, но азъ искамъ отъ него кавалерски да заяви — че въ тая посока нѣма да става дробление на общото. Да остане, значи, измѣняемо нищожното, малкото, а неизмѣняемо да остане опредѣлениятъ типъ и цената — това, което интересува политиката, това, което интересува вноса-износа. Тогава, г-да, ние ще разрешимъ правилно проблема въ интереса на производителя, въ интереса на народното стопанство. Посрѣдникътъ ще играе функцията на помощникъ и ще получи за това справедливото си възнаграждение. И, второ, ще работимъ по реда на установяването на онова, което е необходимото, а не търсенето и пробането на онова, което може нѣкой въ единъ моментъ на хрумване да съчете, че е полезно или безполезно. За насъ е нужно да взимъ парата и затова, най-после, пазейки тая парѣ, ние ще трѣбва да искаме отъ министра да наложи на Земедѣлската банка да ни вземе по-евтина лихва, защото нѣма по-сигуренъ платецъ отъ държавата, а щомъ плащането е гарантирано, то значи и размѣрътъ на лихвата да бѣде по-малкъ.

Тѣзи сѫ бележитѣ, които имахъ да направя. (Рѣкоплѣскания)

Председателъ С. Мошановъ: Ще гласуваме. Г. г. народни представители! Най-напредъ ще трѣбва да искамъ извинение отъ Народното събрание, че оставихъ всѣчки оратори, които говориха досега, да говорятъ вънъ отъ предмета и въ нарушение на правилника.

Петко Стояновъ: Азъ не съмъ говорилъ нищо вънъ отъ предмета.

Председателъ С. Мошановъ: Но за да не стане и нѣкое недоразумение, ще напомня, че сега ние ще гласуваме чл. 2, макаръ и да се говори по чл. 120а отъ закона за б. о. п., който се визира въ чл. 3 на законопроекта.

Моля тия, които сѫ съгласни да се приеме чл. 2, който казва за какво ще се употребѣи заемътъ, така, както сѫ докладва, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. докладчика да прочете чл. 3.

Докладчикъ С. Станчевъ: Г. г. народни представители! Преди да прочета чл. 3, трѣбва да направя и азъ отъ своя страна нѣкои малки бележки върху онова, което г. проф. Стояновъ каза тукъ предъ васъ. Азъ не зная отъ какво вадѣ заключението си г. проф. Стояновъ, че азъ въ качеството си на докладчикъ, съмъ говорилъ тенденциозно и съмъ защищавалъ интереситѣ на износителя, а не тия на българския производител. Дълга да заявя, че еднакво сѫ г. проф. Стояновъ и азъ съмъ заинтересуванъ твърде много за преуспѣването, за благоденствието на българския производител. И тия грижи съмъ доказалъ въ моята обществена дейностъ.

Г. проф. Стояновъ, обаче, хвърли единъ сериозенъ упрекъ върху българскитѣ износители. Отъ това мѣсто (Сочи трибуната) азъ съмъ длъженъ да защита българскитѣ износители като такива, които провеждатъ една отъ най-полезнитѣ стопански дейности въ държавата. Не зная какво дава право на г. професора да се нахвърля така тежко върху българскитѣ износители. Азъ, обаче, съмъ длъженъ да кажа само едно, че за българския износъ въ този размѣръ, въ който днесъ го виждаме, все пакъ иматъ една частъ отъ заслуга и българскитѣ износители. Мнозина отъ българскитѣ износители, които отъ десетина години проявиха такава широка дейностъ, загубиха гачитѣ си по теленитѣ мрежи на чуждестраннитѣ пазари, за да се разнесе съ гордостъ името на България по Централна Европа, Англия и севернитѣ страни. (Рѣкоплѣскания)

Ще прочета чл. 3. (Чете)

„Чл. 3. Постройката и покупката на корабите се извършва по реда на чл. 120а от закона за бюджета, отчетността и предприятията.“

Наистина, по този член в комисията станаха известни разисквания, въ които г. проф. Стояновъ защити своята теза. Въ комисията се изтъкна широко какво защитава чл. 120а. Тамъ г. проф. Стояновъ, след като се чуа и обясненията на г. министъръ Йововъ, се съгласи съ тази редакция на чл. 120а. Дали е нужно днес да искаме отъ г. министра на железниците да прави декларация какъ именно той ще прилага чл. 120а, че той ще пази този или онзи да не открадне 1 или 2 л., или единъ или два милиона лева? Това не е важно.

Петко Стояновъ: Напротивъ, тъкмо това е най-важното. Тукъ е държавната хазна.

Докладчикъ С. Станчевъ: Това е въ правото на г. министра. И ние смътаме, че достоинството на г. министра не ще му позволи да прави такава декларация.

Г. Василевъ: Камарата иска това. Тукъ тръбва да направим декларация. Тукъ има стенографи — тѣ ще я запишатъ.

Докладчикъ С. Станчевъ: Никой отъ насъ не ще допустне нито за моментъ, че г. министърътъ нѣма да изпълни достойно дълга си. И, за честта на г. министра, азъ моля да не искате отъ него такава декларация.

Моля да се гласува чл. 3 така, както комисията го предлага.

Председателъ С. Мошановъ: Ще гласуваме. Които приематъ чл. 3 така, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 11)

Г. Василевъ: Желаямъ да чуемъ Вашето обяснение, г. министре.

Председателъ С. Мошановъ: Има думата г. министърътъ на железниците.

Министъръ М. Йововъ: Г. г. народни представители! Само една минута азъ ще отвѣча вниманието ви. Моето обяснение е следното. Азъ ще изпълня постановленията на истинския чл. 120а отъ закона за б. о. п., а не на оня чл. 120а, по който сѣ се ръководили хората, за които вие споменахте тукъ.

Това е моето обяснение. (Ръкоплъскания)

Председателъ С. Мошановъ: Пристъпваме къмъ втора точка отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за изменение и допълнение на чл. 3, 4, 5, 17, 22 и 23 и за продължение действието на наредбата-законъ за снабдяване нуждата отъ население, пострадало отъ суша и др. природни стихии презъ 1935 г., съ пшеница, ръж, смѣс и царевича за посѣвъ и изхранване и фуражъ за добитъка и за 1938 г.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретаръ Ц. Петковъ: (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него. — Вж. прил. томъ I, № 26)

Председателъ С. Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Гичевъ.

Д. Гичевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Настоящиятъ законопроектъ, така скромно по видъ, се представя подъ формата на нѣкои малки и нещастни изменения и допълнения на наредбата-законъ отъ 1935 г., предизвикана поради сушата, която имаме въ 1934 г. Тоя въпросъ — подпомагане на населението, пострадало отъ едно природно бедствие, каквото е сушата — за българската държавна властъ не е пръвъ. За голѣмо съжаление, обаче, тия бедствия сѣ вече хронически за нашето селско стопанство. Защото не е бедствие само сушата, а бедствие е и градушката, бедствие сѣ нѣкъде и пороцигата, а такава още по-голѣмо бедствие преди 10 години претърпи една голѣма частъ отъ Южна България чрезъ паметното земетресение. Да посрещне бедствията, които природата изпраща върху една значителна частъ отъ производителното население, поне досега българската държава е останала неподготвена и невъоръжена, за да отиде срещу бедствията и да може да подпомогне както издръжката на пострадалиятъ и на засегнатитъ земеделски стопани, така също и да имъ осигури възможността да не прекъсватъ и занаятъ своята работа и своето производство.

Когато наредбата-законъ отъ 1935 г., създадена въ връзка съ есенната суша, която имаме презъ 1934 г., която компромитира реколтата на зърненитъ храни, на пшеницата, си бѣше поставила тогава скромната задача да снабди сѣ семе за посѣвъ земеделскитъ стопани за следващата реколта и да осигури презъ зимата прехраната на засегнатото население, може ли настоящиятъ законопроектъ да дойде да отговори на една нужда, предизвикана не отъ една есенна, а отъ една лѣтна суша, която засегна не пшеницата, не есеннитъ посѣви, а засегна пролѣтнитъ посѣви въ почти цѣлата ни страна? На васъ е много добре известно, че днесъ отъ сушата не е засегнатъ производителътъ на пшеница, а е засегнатъ производителътъ на царевича, производителътъ на слънчогледъ, производителътъ на тютюнъ, производителътъ на памукъ, производителътъ на всички ония пролѣтни култури, които представляватъ може би по-голѣмото доходно перо въ бюджета на нашето национално стопанство, отколкото есеннитъ посѣви. Ако трѣбва да си отговоримъ на този въпросъ: ще подпомогнемъ ли сѣ нѣщо, ще идемъ ли насреща на нуждитъ, ще разрешимъ ли поставената задача, решително трѣбва да си отговоримъ, че това ние въ никой случай не можемъ да го постигнемъ. Защо тукъ, г. г. народни представители, нищо не ни се казва какво ще стане съ всичкитъ ония земеделски стопани отъ тютюнопроизводителнитъ райони, напримеръ, които тая година сѣ останали и ще останатъ безъ производство, особено въ чисто тютюнопроизводителнитъ райони, каквито сѣ Югозападна България, каквито сѣ родопскитъ области, каквато е родопската яка въ Южна България, които чакатъ изключително отъ производството на тютюна? Защо това не ни се казва? За голѣмо съжаление, въпрѣки тържественитъ декларации на г. министра на финанситъ, че, следъ като се произнесе нарочно назначената ком.сия, ще бждатъ изкупени ония тютюни, които сѣ останали у производителитъ — а тѣ не сѣ по-малко отъ 5—6 милиона килограма отъ миналогодишната реколта — и въпрѣки че, по моитъ сведения, има цѣлъ месецъ вече откакто тая ком.сия е привършила своята работа, почитаемото правителство не е счело за нужно и до днесъ да даде едно какво да е разрешение на поставения въпросъ. На васъ е много добре известно, че това бедствие, което въ 1928 г. така ненадейно, но така катастрофално засегна една голѣма частъ отъ нашето население въ Южна България — земетресението — и което ни свари извънредно много неподготвени, извика състраданието на много хора въ чужбина и тамъ, благодарение на частната инициатива, пъкъ и дори на правителствени помощи, се събра една значителна сума за подпомагане на пострадалиятъ. Това даде поводъ на българския законодателъ да създаде единъ специаленъ законъ, чрезъ който бѣше учреденъ фондътъ „Обществени бедствия“. За неговото подхранване, за намиране достатъчно срѣдства за този фондъ, българскиятъ данъкоплатецъ бѣше значително обложенъ. Предвидиха се, и до денъ днешенъ още се събиратъ, 10% върху данъка приходъ, върху поземелния данъкъ, върху данъка сгради, по единъ левъ на овца и коза. И ние, наистина, бихме помислили, че по тоя фондъ въ продължение на 10 години сѣ събрали достатъчно срѣдства, та въ момента на бедствие, дошло ни отъ природни стихии, не по вина на човѣшката воля, ще се намѣрятъ достатъчно срѣдства, за да можемъ да помогнемъ на тия, които действително ще изпадатъ въ крайна нужда. Кой, обаче, може да каже, къде сѣ срѣдствата на тоя фондъ? Безъ да правимъ нѣкакви провѣрки, ние сме увѣрени, че въ тоя фондъ нѣма абсолютно никакви срѣдства. Следователно, днесъ ние сме изправени предъ сѣщата безпомощностъ, предъ каквато бѣхме изправени въ миналото, когато бивахме сполитани отъ подобни бедствия.

(Председателското мѣсто заема подпредседателътъ г. Димитъръ Пешевъ)

Пита се сега: ако ние най-добросъвестно гласуваме и следъ това най-добросъвестно бжде приложенъ този законъ, като отъ Дирекцията за храноизноса, подъ гаранция на държавата, бжде отпущната храна за посѣвъ или за изхранване и то по цена съ 60 ст. по-висока отъ гая, на която храната ще бжде купена отъ държавата, и дадена съ една лихва отъ 8% на пострадалиятъ...

Петко Стояновъ: Пакъ за банката.

Д. Гичевъ: ... подпомагаме ли наистина тия пострадали? Цената на житото още не е определена. Азъ не разбирамъ защо тя още не се определя, ...

Министъръ С. Никифоровъ: Ще се определи.

Д. Гичевъ: ... особено следъ като г. министърътъ на търговията направи изявления въ вестникитъ, че цената на пшеницата ще бжде 3.50 л. Следъ като сме въ разгара

на вършитбата и следъ като най-дребниятъ производителъ предлага на агентитъ на дирекцията своего производство, азъ не зная кое може да предизвика недоразумения въ Министерския съветъ, за да се спори за 10-тѣ стотинки.

Министъръ С. Никифоровъ: Нѣма недоразумения. Въпросътъ се изучава. Касае се да се пресени обективно положението, защото има катастрофални сведения отъ Америка въ това отношение — че реколтата никога не е била тъй хубава и изобилна, както сега. И нѣма съмнение, че тази констатация трѣбва да се има предвидъ, за да се види какво влияние ще има върху България.

Д. Гичевъ: Всичкото това, г. г. народни представители, което се каза като обяснение отъ г. министра на търговията — на чиято страна въ тоя споръ трѣбва да заявя, че заставамъ — е да се прикрие нѣщо друго. Никой не може да бѣде доволенъ съ това обяснение, защото то ще излезе — ще ме простите — „нова мода коланче“. Г. министърътъ е проучилъ въпроса, пратилъ си доклада въ Министерския съветъ, г. министърътъ направи публични изяснения въ вестникитъ, а сега казва, че ще се проучва въпросътъ.

Министъръ С. Никифоровъ: Не решавамъ самъ азъ въпроса, а го решава Министерскиятъ съветъ.

Д. Гичевъ: Тамъ е цѣлата работа. Министерскиятъ съветъ ви казва сега: защо предрешавате въпроса, преди ние да сме го решили? Така си го кажете.

Министъръ С. Никифоровъ: Нищо подобно.

Д. Гичевъ: Азъ бихъ желалъ на тая кавга да се тури бързо пепелъ, защото крайно време е българскиятъ производителъ да знае цената, на която ще продаде своитѣ произведения.

Министъръ С. Никифоровъ: Трѣбва да Ви кажа, че кооперации вече ме молятъ да почне закупуването чакъ отъ 25 юлий, а не отъ сега. Това трѣбва да го знаете.

Нѣкой отъ нар. представители: При тия дѣждове, г. министре, още повече се налага да се отложи.

Д. Гичевъ: Г. г. народни представители! Азъ допускамъ, че кооперации могатъ да молятъ, азъ допускамъ, че и други агенти могатъ да молятъ да се отложи, но въ никой случай не допускамъ, че дребнитъ производители молятъ да се отложи. По-едриятъ може да изтрае, по-едриятъ може да изтърпи, но онзи, който чака съ нетърпение да падне снопъ, да овършее и да прибере нѣкой и другъ левъ, той въ никой случай нѣма да отиде да моли да се отложи до късна есенъ разрешението на този въпросъ.

Министъръ С. Никифоровъ: Всичко се върши навреме и се разрешава.

Д. Гичевъ: Да кажемъ, че цената на житото бѣде определена на 3.40 л. Толкова ще бѣде, защото министърътъ на търговията е единъ, а другитъ сж повече и ще го надвиятъ въ Министерския съветъ; нѣмоято мнение е, че тамъ той ще отстѣпни галаганчето и цената ще се сведе на 3.40 л.

Министъръ С. Никифоровъ: То не се знае.

Д. Гичевъ: По тия работи азъ зная, че въ новото време е възприета една друга максима: „Глава давамъ, оставка не давамъ“. Та изненади не очаквамъ, работата ще се погоди, пазарлъкътъ ще се направи, 10-тѣ стотинки отъ производителя ще се пожертвуватъ и цената на житото ще остане 3.40 л. Значи, на бедстващитъ житото ще се даде по 3.40 л., плюсъ 60 ст. — 4 л.; турете на тия 4 л. 8% лихва, това прави 32 ст. Значи, на тоя производителъ, когото признаваме за пострадалъ отъ обществено бедствие, понеже е хвърлилъ семе, положилъ трудъ, оралъ, женалъ, а въ края на краищата нищо не получилъ, ние ще му дадемъ храната днесъ по цена 4.32 л., за да я плаща утре съ своето жито, което ще продава пакъ по 3.40 л., т. е. ще му дадемъ 5 крини, за да искаме утре отъ него 6 или 7.

Н. Йотовъ: Така бѣше, когато и Вие бѣхте министъръ на земедѣлието. Не Ви ли наложиха цена на житото 2.70 л.? Трѣбва да бѣдемъ искрени. Положението, което преживявате тогава страната, не позволяваше да се даде повече.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Моля, безъ пререкания.

Д. Гичевъ: Моля Ви се, г. Йотовъ. Вие знаете много добре, обаче, че отъ реколтата за 1931 г. държавата реализира една загуба въ пари и бонове надъ 1 милиардъ лева. Знаете много добре, че въ 1935 и въ 1936 г. държавата реализира надъ 150 милиона лева печалба.

Н. Йотовъ: Държавата събираше несъбираеми данъци съ 30% бонове.

Д. Гичевъ: И данъци и пари; около 400 милиона лева въ пари.

Нѣкой отъ нар. представители: Това сж данъчни бонове за опрощаване на данъци, г. Гичевъ.

Д. Гичевъ: Като дойдемъ да разглеждаме законопроекта за 600 милиона лева кредитъ на Дирекцията за хранозноса, тамъ ще кажемъ въ коя година колко е жертвувала държавата за българския земеделски производителъ.

Затова азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че ако ние действительно искаме да се притечемъ на помощъ на пострадалото въ тая бедствена година население, можемъ да приемемъ тоя законопроектъ само като една основа на единъ по-пълненъ, по-голямъ и по-цѣлостенъ законъ, който да обхване не само една категория отъ българскитъ земеделски производители, но да обхване всички категории отъ тѣхъ: производителитъ и на памукъ, и на тютюнъ, и на слънчогледъ и пр., на които сжщо така трѣбва да дадемъ едно по-пълно и по-ефикасно облекчение. Питамъ ви азъ: не е ли актъ на най-елементарна справедливостъ, когато признавашъ, че единъ човѣкъ е пострадалъ не по своя вина, че не е получилъ абсолютно никакъвъ доходъ отъ своята земя, не е ли актъ на най-елементарна справедливостъ да го освободишъ за тая година отъ данѣкъ върху земята? Какъ може да искате той да плаща данѣкъ и върху загубата си и за това, че е прахосалъ труда си? Тукъ ми се подхвърля, че данѣкътъ ще бѣде само 10 л. Но знаете ли, че не 10 л., а 1 л. какво значи за тоя, който само единъ-два пѣти въ годината вижда пари? Когато има, когато е добилъ, вземете му 50 л., вземете му 100 л., но днесъ, смѣтамъ, че ще бѣде крайно несправедливо, когато сами признаваме, че е пострадалъ, че нищо не е получилъ, да му вземемъ данѣкъ. Нали данѣкътъ е върху това, което припечелвашъ, което ти е доходъ? Какъ можемъ да искаме да се плаща данѣкъ и тогава, когато си загубилъ, когато самата държава съ законъ по законодателенъ редъ иде да ти признае нуждата да бѣдешъ подпомогнатъ и те поставя въ категорията на бедстващитъ, на страждущитъ, на изнемогващитъ?

Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, като не можемъ да си правимъ илюзия, че съ нѣколкото само кофи жито, които ще дадемъ, за да осигуримъ насѣщия, катандевния хлѣбъ на тия хора, сме осигурили тѣхната издрѣжка, сжщо така не трѣбва да мислимъ, че сме имъ осигурили и възможността да продължатъ и за следващия сезонъ своята стопанска дейностъ. Затова азъ искамъ да обърна вашето внимание върху нуждата държавата да гарантира предъ нашитъ кредитни институти, специално предъ Българската земеделска банка, известни кредити за стопанскитъ нужди на тия хора.

Т. Стоилковъ: Да ги получатъ чрезъ кооперациитъ ли, или направо? Ако ги получатъ чрезъ кооперациитъ, хаиръ нѣма да видятъ!

Д. Гичевъ: Тѣй че моята мисль е: ако това не го предвидимъ въ закона, бѣдете увѣрени, че никой отъ тия хора нѣма да може да намѣри абсолютно никакъвъ кредитъ никѣде. Защото единъ човѣкъ, който е дошелъ до положение държавата взаимнообразно да го изхранва; единъ такъвъ човѣкъ, лишенъ отъ всѣкаква реколтата презъ тая година — той е лишенъ и отъ всѣкакъвъ кредитъ. По своитѣ кредитни норми Българската земеделска банка нѣма да го кредитира. Следователно, ние трѣбва да му дадемъ възможностъ да добие заемъ. Това е ставало въ миналото при разни случаи — такива пострадали хора да добиятъ кредитъ отъ Българската земеделска банка. Дали кредитътъ ще бѣде даденъ направо, дали ще бѣде отпуснатъ чрезъ селската кооперация, това е отъ второстепенно и несжществено значение.

По-нататкъ, г. г. народни представители, ние трѣбва да предвидимъ, щото тия хора сжщо така да не бѣдатъ лишавани нито отъ една отъ привилегиитъ, които сж имъ били давани отъ досега създаденитъ облекчителни закони у насъ, щомъ единъ пѣти сме ги признали за постра-

дали от обществени бедствия. Защото ще се съгласите, че абсолютно с нищо нима да ме подпомогнете, ако ми дадете нѐколко кофи жито и сте ме турили въ списъка на пострадалитѣ, обаче Погасителната каса ми каже: „Понеже не си внесъл вносната си въ срока, считаш се за нередовен“ или пък дойдат други кредитори съ сѣдната изпълнител и ми продадат парчето земя или кънцурката.

Тѣй че азъ смѣтамъ за тази специална категория, оспорно пострадали, признати за такива и отъ изпълнителната власт, по чиято инициатива е внесенъ, този законопроектъ, тази закрила трѣбва да бѣде разширена. Това, което се иска отъ насъ, то е едно начало, то е много малко, то е съвършено недостатъчно.

Въ връзка съ повдигнатия въпросъ за тежката стопанска година, която има да преживѣемъ, се повлигъ и другъ единъ въпросъ. Азъ казвамъ стопански тежка година защото въ противсречие съ всички онѣзи господа, които гледатъ нѣщата съ розови очила и които смѣтагъ, че ние сме едва ли не най-блажената и най-щастлива страна въ Югоизточна Европа, страна съ колосални, съ неизчерпаеми и безгранични възможности, съ благодатна почва, съ климатъ, съ слънце и пр. — има ги такива оптимисти, за съжаление — въ противоречие съ тѣхъ ние трѣбва да видимъ истината такава, каквато е. Ние сме една отъ най-беднитѣ страни, съ много ограничени възможности, защото сме една страна, където по-големата частъ, по-големиятъ процентъ отъ нашата земя не е работна площъ — едва 40% отъ нашата земя е работна площъ. Вие виждате, че у насъ, където златата не е малко, а е достатъчна, но поради това, че имаме, особено въ Северна България, единъ чисто континенталенъ климатъ, имаме едно неравномерно разпредѣление на валежитѣ, тия бедствия, които ни сполитатъ, сѣ почти перидически: въ 1934 г., сѣ въ 1938 г., а сигурно тази година нѣма да бѣде последната. Това трѣбва сѣмъ така да събули у народното представителство единъ живъ интересъ къмъ голѣмия въпросъ за пригацията въ нашата страна, единъ въпросъ много отдавна сложенъ, частично разрешаванъ, но, за голѣмо съжаление, въ неговата пълнота още нито разрешенъ, нито пък е пристъпено къмъ неговото разрешаване. Вие виждате, че ние имаме достатъчно обекти, за да можемъ не цѣлата площъ, но тамъ поне, където могатъ да бѣждатъ задържани известни водни резервоари и тамъ, където теренътъ позволява да бѣде прекарана една гѣсто напоителна мрежа, поне тамъ една значителна частъ отъ нашата земя можемъ изкуствено да я оросимъ, за да имаме непрекъснато, и при най-сушави години, известни райони, които ще могатъ да сѣгурятъ нашата прехрана и ще могатъ да ни направятъ независими отъ всѣкакъвъ вносъ и ние съ по-големо сѣмъкоство и съ по-големъ куражъ да посрещемъ бѣдѣщето. Ако погледнете, г. г. народни представители, статистиката на нашия износъ, специално на зърненитѣ храни, ще видите по каква гѣлива линия се е движилъ той. Дирекцията на статистиката ни дава сѣдно за голѣмитѣ отъ 1932 до 1936 г. по 15.000 тона годишно — за 1932 г. имаме, да кажемъ, 521.000, за 1934 г. само 35.000; това се дължи изключително на капризитѣ на природата. А щомъ това е така, щомъ сме една страна, където почти всички национални богатства се създаватъ на открито поле; щомъ и до денъ днешенъ 94% отъ нашия износъ се състои отъ зърнени артикули и е плодъ на българското поле, създава се подъ откритото българско небе, вие виждате колко много несигуренъ е нашиятъ националенъ доходъ и колко много ние зависимъ отъ капризитѣ на природата. И затова азъ смѣтамъ, че съ този мъничъкъ законъ, който като начало го приемамъ, ние въ никой случай не можемъ да бѣдемъ успокоени и да смѣтаме, че сме отишли насреща на голѣмитѣ нужди, които той иска да задоволи.

Затова, съ пожелание той да послужи като едно начало, да послужи, така да се каже, като една канава, като една основа въ комисията, върху която да може да се изработи единъ по-широкъ, по-обемашъ и по-цѣлостенъ законъ за по-пълното подпомагане, не само съ огледъ на изхранване на пострадалитѣ, но и съ грижа да не ги направимъ стопански инвалиди, да не ги извадимъ вънъ отъ стопанския строй, а да имъ дадемъ възможностъ да продължатъ своята стопанска дейностъ азъ ще гласувамъ за законопроекта, който, обаче, трѣбва да се разшири. И тукъ правя една бележка: да бѣде разширенъ, но не по частна инициатива. Защото менъ ми прави особено впечатление, че никога толкова частната законодателна инициатива на народнитѣ представители не е била така засилена и отъ дветѣ страни, както въ настоящата сесия.

Нѣкой отъ нар. представители: Защото нѣма правителство съ инициатива.

Д. Гичевъ: Само днесъ ни се раздадохъ три законопроекта по частна инициатива, които, за голѣмо съжаление,

знаемъ каква сѣмѣба ще иматъ. Не се слагатъ на дневенъ редъ, ще останатъ само като едно пожелание за народното представителство, . . .

Нѣкой отъ нар. представители: Като реклама за нѣкои.

Д. Гичевъ: Може и това да е. — . . . като едно утешение, че вносителитѣ сѣ изпълнили своя дългъ, като сѣ подчертали, че не сѣмъ чужди, не сѣмъ глухи и слѣпи за известни голѣми обществени народни и държавни нужди. Реалната помощъ, обаче, я нѣма.

Нека ми бѣде позволено — вървамъ, че ставамъ изразител на желанието не на единъ или двама само народни представители — да изкажа пожеланието, щото отукъ (Сочи министерската маса) да се подготвятъ повече законодателни инициативи, които Парламентътъ да решава. Защото азъ смѣтамъ — въпрѣки изявлението на министър-председателя, дадеки на специални пратеникъ на сѣдинъ белгийски вестникъ, „Le Soir“, че Народното собрание имало право да обсъжда и да дава мнение, но не може да решава — че народното представителство нѣма да се откаже отъ правото си да решава и то да създава всички ония положения, които могатъ да предпазятъ българския народъ отъ най-страшното нѣщо: загубване въ вратата въ неговото народно представителство, хвърлянето му въ отчаяние и въ опасни крайности и тичането му следъ миражи. Защото ние знаемъ, че всички ония, които гледатъ къмъ звездитѣ, въ края на краищата падатъ въ ямата. Нека да съхранимъ въ вратата на българския народъ въ неговитѣ собствени сили — тази въра, която му даде възможностъ да преживѣе при страшитѣ премежия презъ тъмнитѣ нѣкове на робията — и да създадемъ условия на този народъ, съ тая въра да разгѣрне своитѣ творчески сили и да бѣде готовъ да посрещне всички бедствия, които и небото, и земята нѣкога могатъ да му изпатятъ. (Продължителни ръкоплѣскания)

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Давамъ 10 минути отидихъ.

(Следъ отидиха)

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни) Заседанието продължава. Има думата народниятъ представителъ г. Никола Вачковъ.

Н. Вачковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ мисля, че викъ нѣма да бѣде противъ приемането на законопроекта, който ни е сложенъ на разглеждане, за да дойдемъ въ помощъ на населението, което би пострадало отъ природни бедствия.

Г. г. народни представители! Нека видимъ, преди всичко, дали сушата е единъ такъвъ бичъ, съ който можемъ да се справимъ и дали можемъ да предотвратимъ загубитѣ, които тя ни причинява. Вие знаете, че почти нѣма година, когато сушата да не закачи нашето стопанство, и може да си представите докъде ще стигнемъ, ако сме принудени всѣка година да подпомагаме пострадалото отъ суша население, като го снабждаме съ храни.

Въ други страни, каквато е, напримѣръ, Англия, въпросътъ за борбата съ сушата е поставенъ другояче. Англия е държава, която има подъ своето владичество едно 400-милионно население. Английската държава си е поставила за задача най-напредъ да отстрани всички прѣчки за правилното използване на земята. Тя е отишла дотамъ даже, че е уредила напояването на мѣста пустоши, даже пустини, за да може да се получи по-големъ плодъ и по-големъ доходъ отъ обработваемата площъ, за да може населението да преживява по-добре.

Г. г. народни представители! Когато говоримъ за предотвратяването на това зло у насъ, нека се върнемъ малко назадъ, да видимъ тия, които сѣмъ управлявали по-рано — всички правителства отъ 60 години насамъ — какви мѣрки сѣмъ вземали, какво сѣмъ направили за борба съ този жестокъ бичъ — сушата. Трѣбва да констатираме, че сѣмъ съдействието на всички, които сѣмъ управлявали по-рано, капиталистѣ, които иматъ минни въ Южна България, сѣмъ прѣчили на правилното развитие на водонапояването у насъ. Тѣ сѣмъ прѣчили не само на развитието на водонапояването, но и на засилване на производството на електрическата енергия, която може да принесе голѣма полза на нашето земеделско стопанство.

Тѣзи капиталисти се стремятъ да монополизиратъ производството на електрическата енергия и да я използватъ само тѣ. Нѣма защо да се спирамъ на електрическата централа „Вжча“. Не е грѣшката тамъ, че това предприятие бѣше сложено на кооперативни начала. Наистина, специалитѣ направиха известни грѣшки. Трѣбваше това предприятие да бѣде поставено на добра основа, за да бѣждатъ

избѣгнати тѣзи грѣшки и да не се дойде до едни загуби отъ 700—800 милиона, единъ милиардъ лева и по такъвъ начинъ, да се опорочи едно добро начало.

Г. г. народни представители! Ние имаме възможност да се боримъ поне отчасти съ опустошенията, които прави сушата — чрезъ водонапояването. И тамъ трѣбва да бждатъ насочени усилията на нашето управление. Тамъ трѣбваше да бждатъ насочени усилията въ миналото на всички наши държавници, за да можехме да имаме днесъ образувани фондове за тая целъ. Но вие знаете какво е направено въ миналото. По отношение на водонапояването не сме направили нито крачка напредъ. А пъкъ и сега специалиститѣ правятъ грамадни грѣшки. Но по този специаленъ въпросъ азъ нѣма да се спирамъ. Искамъ да изтъкна само, че водонапояването е първото условие, за да могатъ нашитѣ земеделски стопанства да увеличатъ своя доходъ. Тамъ е спасението и на скотовъдствата, и на земеделския стопанинъ, особено на този, който отглежда интензивни култури. Въ никое начинание отъ областта на земеделието ние не можемъ да отидемъ напредъ безъ водонапояване. Ние можемъ да вземемъ примѣръ отъ известни селища у насъ, които, благодарение на водонапояването, сѣ отишли много напредъ, които иматъ благосъстояние

Г. г. народни представители! Сушата е сѣщо така едно голямо бедствие и за скотовъдството у насъ. Нашитѣ селяни, които иматъ говеда или овци, въ време на суша дождятъ до положение да се биятъ по нѣмане на паша за животнитѣ си. Навремето още, когато нашитѣ горски площи се изкореняваха и се разоравяха, трѣбваше да се помисли какво ще стане съ нашето скотовъдство, трѣбваше да се помисли да се осигури паша и фуражъ за добитѣка.

Азъ вѣрвамъ, че всички сте съгласни, че трѣбва да се взематъ енергични и бързи мѣрки за оросяването на нашата земя, което е възможно да стане. Трѣбва да съжаляваме, че досега въпросътъ за оросяването у насъ още не е уреденъ, въпреки че имаме рѣка Дунавъ на северната ни граница и че много рѣки протичатъ презъ нашата страна. Шумоленето на водата трѣбва да ни подсказва, че тя е една сила, която трѣбва да бжде използвана за нашето земеделие.

Г. г. народни представители! Ако държавата се припуждава всѣка година да подпомага пострадалиотъ отъ суша население по този начинъ, както се предлага въ законопроекта, азъ смѣтамъ, че ние не отиваме на правъ пътъ. Ние трѣбва да намѣримъ другъ начинъ, за да подпомогнемъ населението, което е пострадало било отъ суша, било отъ други природни бедствия. Вѣрно е, че нашата държавна, когато има да задоволява известни нужди, прибѣгва къмъ нѣкои фондове. Ако напстина отъ 25 години насамъ бѣше съдействувало за засилването на съществувашитѣ фондове по скотовъдството, по напояването и пр., за да стигнатъ до едни голѣми цифри и да могатъ да бждатъ използвани най-рационално, азъ съмъ напълно увѣренъ, вѣрвамъ и вие сте убедени, че чрезъ тѣзи фондове държавата щѣше да бжде въ положение да даде една действителна помощ на нашитѣ земеделски стопани, а не да слушае отъ трибунала на Народното събрание да се твърди отъ нѣкои, че нашиятъ беденъ земеделецъ загива, че трѣбвало да му опрощаваме данъци, че трѣбвало да правимъ това и онова. Азъ мисля, че съ този начинъ на говорене нѣкои искатъ само да се чуе, че тѣ желаятъ доброто на земеделскитѣ стопани, когато е нужно да вземемъ сериозни мѣрки, за да дадемъ повече благодатъ на нашия селянинъ, да му дадемъ възможност да получи по-голямъ доходъ. Не искамъ да кажа, че не трѣбва да бждатъ опростени онѣзи тежоби, които сѣ непосилни за него.

Г. г. народни представители! Ако на създаденитѣ фондове по скотовъдството, по мѣлкарството и пр. не бѣше посѣгано, вие днесъ нѣмаше да бждете свидетели на това нерадостно положение, което констатираме. Вие сте виждали, напр., въ нѣкоя образцова мандра произведени хубави пити кашкавалъ. Виждатъ съмъ учители въ земеделското училище край Русе въдушевени отъ желанието да произведатъ нѣщо хубаво. Но въ края на краищата произведениятъ хубавъ кашкавалъ го поставятъ въ едно помѣщение, където нѣма нуждната ниска температура и той се разваля. На втория месецъ кашкавала го изкарватъ навнѣ, за да го чистятъ, понеже е червясълъ; а на третия месецъ той вече е негодна стока не само за чуждия пазаръ, но и за нашия.

За да може да се развие едно модерно мѣлкопреработване у насъ, което да даде препитание на нашето население, занимаващо се съ скотовъдство, ще трѣбва по-скоро да се засилатъ тия фондове и въ никакъвъ случай

държавата да не посѣга на тѣхъ, защото по този начинъ се спѣва правилното мѣлкопреработване.

Г. г. народни представители! Не е само суната единственото бедствие, което заплашва нашия земеделски стопанинъ — той бедствува и поради други причини. Ние не сме дали на нашия земеделски стопанинъ възпитание, не сме създали въ него култура, за да знае какъ да задоволява своитѣ първи нужди. Нашиятъ земеделски стопанинъ живѣе въ своята къща най-първобитно. Ако мислите, че той яде яйца, че той се храни съ сирене, че той употребява мѣтко — вие сте въ голѣма грѣшка. Той гледа да събере нѣколко яйца, за да отиде да ги продаде на пазара. За това положение причината не е тази, че днесъ не се взематъ мѣрки. Всички тѣзи, които сѣ управлявали отъ 60 години насамъ, не сѣ дали правилно направление на нашето земеделско стопанство. Нашиятъ земеделски стопанинъ не живѣе тъй, както живѣе земеделскиятъ стопанинъ въ Германия и другаде. Тамъ, като влѣзешъ въ малката избичка на селянина, ще намѣришъ и сирене, и консерви, и зеленчукъ, и всичко, което произвежда земята и което служи за храна. Но въ една наша селска къща вие можете да видите въ едно каченце турено сирене въ саламура. И да не мислите, че нашиятъ селянинъ яде нѣкакъвъ разкошъ! Ако е турилъ 10—20 килограма сирене въ качето, той го яде като габровецъ, презъ стѣкло. Ако произвежда яйца, той ги произвежда непременно за да ги продава на пазара. Чака само да чуе гласа на кокошката, за да отиде да вземе яйцето и да го занесе на пазара.

Следователно, ние трѣбва да подпомогнемъ нашия земеделски стопанинъ чрезъ възпитание, чрезъ образование, и да го направимъ способенъ, за да задоволява най-напредъ своитѣ собствени нужди и следъ това да изнася на пазара. Днесъ той не може да използвава своето производство така, както трѣбва. Не е той виновенъ — виновни сме ние, виновни сѣмъ тѣзи, които сѣ законодателствували въ миналото и не сѣ дали правилна насока на нашето земеделско стопанство. Азъ смѣтамъ, че на фондоветѣ, създадени за подпомагане на земеделското стопанство, абсолютно по никакъвъ начинъ не трѣбва да се посѣга отъ страна на държавата. Държавата не трѣбва да покрива своитѣ разходи съ срѣдства, взети отъ тѣзи фондове, защото тия фондове иматъ за целъ: рационализирането на нашето стопанство, поставянето му на висота и даване възможност на нашия земеделски стопанинъ да увеличи своя доходъ.

Обаждайтъ се: Много право!

Н. Вачковъ: Г. г. народни представители! Засегна се въпросътъ за Дирекцията за храноизносъ. Азъ съмъ увѣренъ, че тѣзи, които не говориха по отговора на тропното слово, утре ще взематъ поводъ отъ законопроекта за разрешаване кредитъ на Дирекцията за храноизноса, за да говорятъ противъ режима днесъ. Искамъ да кажа нѣколко думи по този въпросъ.

Отначало, когато се създаде Дирекцията за храноизноса, смѣташе се, че тя ще ползува най-много 488 хиляди дребни стопанства у насъ съ по 10, 20, 30, 40 декара земя. Ако предположимъ, че тия стопанства използватъ половината си земя за засѣване съ пшеница, то значи, че такова едно стопанство може да изнесе на пазара 4—5 кила дунавски. Тѣзи дребни стопанства иматъ една обща площъ отъ 13 милиона декара. Азъ съмъ противъ това държавата да реализира каквито и да било печалби отъ Храноизноса. Но ние имаме и по-едри земеделски стопани, които иматъ земя отъ 60 до 400 декара. Тия по-едри земеделски стопани владѣятъ 25 милиона декара земя. Тамъ с, г-да, силата на нашето земеделско стопанство. Ако ние не сме въ състояние да запазимъ тия жизнеспособни земеделски стопанства; ако не сме въ състояние да ги запазимъ отъ раздробяването, което е естествена последица на ежегодното увеличение на нашето население съ 10%; ако не създадемъ законъ, за да спремъ по-нататѣшното раздробяване на земята у насъ, тогава ние ще трѣбва да се признаемъ, че сме хора неспособни да законодателствуваме, че не можемъ да спасимъ отъ раздробяване, отъ разстройство това земеделско стопанство, което дава издрѣжката на държавата и което дава храни на Храноизноса. Азъ ви моля никой пътъ да не плачете за Храноизноса. Азъ съмъ увѣренъ, че тѣзи по-големии стопани, които даватъ хранитѣ си на Храноизноса, ще кажатъ: „Ето, ние дадохме на държавата единъ фондъ отъ 150 милиона лева, който ще послужи за осигуряване пенсий на старитѣ земеделци“. (Ржкоплѣскания) Азъ мисля, че така ако третираме въпроса . . .

Д. Кушевъ: Какво ще каже г. министъръ Гуневъ?

Н. Вачковъ: Не е виновно въ нищо днешното правителство, не сѫ виновни и миналите правителства; виновна е законодателната власт, Народното събрание. Държавата не трѣбва да гради своите бюджети за сметка на приходите на земеделския стопанинъ. Въ Англия, която е държава, сѫ много напреднала култура, казватъ, че земеделецътъ-стопанинъ трѣбва да се ползува напълно отъ своето производство. Но явява се въпросътъ: откъде държавата ще черпи срѣдства, за да посрѣща своите нужди? Ще трѣбва да се направи едно размиштане. Тѣзи, които говорятъ за черния хлѣбъ, който земеделецътъ-стопанинъ яде, трѣбва да се окопитатъ и да поискатъ да се посегне тамъ, дето има капитали. Ако презъ течение на петъ години се вложатъ по-големи капитали въ земеделието, ще се помогне на земеделеца-стопанинъ и нѣма да чуваме оплаквания долу.

Г. г. народни представители! Когато разсъждаваме, че разсъждаваме като истински българи. Не можемъ да забравяме само земеделското стопанство. Земеделското стопанство е въ зависимост и отъ другите съсловия. Не мога азъ, земеделскиятъ стопанинъ, да кажа: ние, земеделците, нѣма да дадемъ нищо на другите. Тия 1.320.000 души, които живеятъ въ градовете, ние не можемъ да ги оставимъ гладни. Въ земеделското стопанство сѫзати 4.780.000 души, отъ които 2.400.000 души взематъ пълно участие въ обработката на земята. Но тия хора хранятъ и 1.300.000 души, които сѫ въ градовете. Ние трѣбва да създадемъ благополучие за всички български граждани и специално за земеделското население и да се стремимъ това бедно население, което е излѣзло отъ селото и е отишло въ градовете, да го върнемъ наново въ селото. Нашата земя може да дава и дава. Ние имаме на квадратенъ километъръ обработваема площъ 170 души. Но нашата земя е надарена съ всички блага и тя може да даде прехрана на нашия народъ.

Г. г. народни представители! Каза се отъ тази трибуна, че нашиятъ народъ е беденъ, че нашиятъ балкански мѣста сѫ бедни, че Родопскиятъ край е беденъ. Но ако нѣкой каже, че въ нѣкоя околия тамъ има 500 фиданки присадени, азъ ще му отговоря, че лъже. Тамъ абсолютно нищо не е направено. Въ други държави балканските мѣста се използватъ по-добре. И ние имаме хубави гори и хубави балкански мѣста. Ако още отъ началото скотовъдството бѣ насочвано правилно, ако нашата горска политика бѣ сѣщо насочвана правилно, а не чрезъ съставяне на актове да се събиратъ срѣдства за бюджета на държавата, ние можехме да печелимъ милиони и милиарди. Хората сѫ се опитали другаде да развъждатъ по балканските мѣста изкуствено скѣпъ дивечъ. А ние, както казахъ, имаме такива мѣста. Ние можемъ тамъ да развъдимъ и скотовъдството, като отглеждаме добри породи говеда. Азъ познавамъ родопския край, живѣлъ съмъ тамъ. И г. Каншевъ може да ви каже, че тамъ има гори съ дървета до 30-40 метра височина, свалени на земята отъ дълго време, но нѣмаме пшеница, за да ги измъкнемъ. Ние трѣбва да започнемъ едно рационално използване на горите и на пашата, да кажемъ на нашия селянинъ: ти трѣбва да напущешъ мисълта да живѣешъ само отъ гората. Ако създадемъ на селянина възможностъ да преживява като използва по-добре балканските мѣста, ние ще избѣгнемъ едно бreme — да изхраняме години това население отъ Родопския край. Нашиятъ политически мѣже трѣбва да обърнатъ внимание на този край, защото се касае и за нашата националностъ, за българщината въ тѣзи краища. Трѣбва да бждемъ внимателни, да заселваме, а не да изселваме отъ тамъ българското население. Несмѣтни сѫ богатствата на балкана. Ние можемъ да създадемъ поминѣкъ на това балканско население, за да не го хранимъ всѣка година. Но никой пътъ не сме се спрѣли да помислимъ за това население, на което сме принудени да пращаме храни и то при липса на пшеница.

Г. г. народни представители! Взехъ думата, за да кажа, че този законопроектъ трѣбва да бжде приетъ. Но азъ трѣбва да добавя, че ние трѣбва да бждемъ много внимателни, когато говоримъ за нашето земеделско стопанство. Не трѣбва да експлоатираме съ този въпросъ, да се връщаме назадъ и да казваме работи, които ще трѣбва да се забравятъ вече. Нѣма защо да бичуваме настоящето правителство, защото г. г. министрите могатъ да си отидатъ, може утре да дойде и другъ Парламентъ. Ние ще трѣбва да търсимъ начинъ да можемъ да създадемъ доходи на нашия земеделецъ-стопанинъ. Ще трѣбва да бждемъ ограничени облаганията на земеделеца-стопанинъ до разумъ да може да живѣе. Ще трѣбва да създадемъ и удобства на нашия селянинъ, да увеличимъ неговия доходъ, та да може съ охота да плаща своята данъ на

държавата. Трѣбва да създадемъ въ него едно по-високо съзнание като българинъ. Ето тази политика трѣбва да следваме. Нека ония, които сѫ били по-дълго време народни представители, 10-15 години, да излѣзатъ и да препорѣчатъ начините, модусите, съ които да може да се направи нѣщо добро.

Азъ трѣбва да ви заявя, че действително ако въ нашата парламентарна история е имало Парламентъ, който да може да изиграе една полезна роль, то е сегашниятъ, въ който има 107 души съ висше образование, 35 съ срѣдно, 15 съ прогимназиално и само 7 съ основно. Ако и ние не ще можемъ да помогнемъ на туй население, да вземемъ мѣрки да се предотврати бедствието отъ сушата, да дадемъ възможностъ на земеделските стопани да живеятъ, да дадемъ възможностъ на градското население да живѣе — тогава никое Народно събрание не ще може да помогне на българския народъ.

Не трѣбва да демагогуваме, а трѣбва да говоримъ самата истина. (Ражкопѣската)

Председателствуващъ Д. Пеневъ: Има думата народниятъ представител г. Еню Клятевъ.

Е. Клятевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! По инициативата на г. министра на търговията, промишлеността и труда на насъ е представенъ единъ законопроектъ за измѣнение и допълнение на чл. 3, 4, 5, 17, 22 и 23 и за продължаване действието на „народната-законъ за снабдяване на нуждаещото се население, пострадало отъ суша и други природни стихии презъ 1935 г., съ пшеница, ръжъ, смѣсъ и царевича за посѣвъ и изхранване и фуражъ за добитѣка“ и за 1938 г.

Г. г. народни представители! Сѣтамъ, че днесъ никой не е въ състояние да отрече, че въ нашата страна е настѣпило едно бедствие поради голѣмата и продължителна суша, която нанесе голѣми поражения на много отъ земеделските култури. Споръ по този въпросъ не може да има и вървамъ, че нѣма да има. Днесъ, когато се иска отъ държавата да се намѣсва въ всички отрасли на нашия стопански животъ, сѣтамъ, че не тѣй лесно могатъ да се разрешаватъ голѣмите въпроси.

Настоящиятъ законопроектъ цели да даде възможностъ на държавата, респективно на Дирекцията за храноизносъ, да подпомогне пострадалото отъ сушата население. Това подпомогане става въ ония размиръ въ които ние можемъ да се движимъ съ огледъ на нашиятъ възможности. Отъ единъ отъ предговорившиятъ се каза, че държавата се явява на помощъ на бедствуващия нашъ стопанинъ, но при това тя цели да вземе отъ него известни печалби. Доколкото ми е известно — азъ съмъ ималъ случай да представямъ списъци отъ наши населени мѣста, за да искамъ помощъ отъ държавата, респективно отъ Дирекцията за храноизносъ — храната, която се отпуща, било пшеница, било ръжъ, се дава на оная цена, на която дирекцията я купува, плюсъ разноските, които прави тя при закупуването. За мене, обаче, тукъ остава откритъ единъ въпросъ — въпросътъ за процента на лихвата, която ще трѣбва да плаща тоя пострадалъ земеделецъ-стопанинъ за получена помощъ отъ държавата, при положение, че тая помощъ ще се върне въ оня размиръ, въ който той я получава. Азъ сѣтамъ, че е редно да се сирѣмъ на лихвения процентъ. Той трѣбва да не бжде по-голямъ отъ оня, който Дирекцията за храноизносъ плаща на Б. з. к. банка. Този въпросъ ще разискваме и при законопроекта за 600-миллионния кредитъ, който е поставенъ въ дневния редъ. По-голямъ лихвенъ процентъ на този пострадалъ земеделецъ ние да не вземаме, защото той е дошелъ до такова отегчено положение, че не може по никой начинъ въ настоящия моментъ да върже двата края.

Г. г. народни представители! Азъ съмъ представителъ на чисто земеделска околия, която се сѣмтатъ за твърде много богата и на която земята твърде много раждаше. Обаче повече отъ половината на моята околия днесъ се намира въ страшно бедствено положение и никой земеделецъ не може да посрѣща своите нужди и нуждите на стопанството си. И ако той плаща висока лихва, докѣде ще отиде, не знамъ.

Нѣкой отъ нар. представители: Така е навсѣкѣде.

Е. Клятевъ: Тукъ се казва, че всички ония земеделци, които се намиратъ въ положение на облекчение, по закона за облекчаване на длъжниците, не получаватъ помощъ отъ Дирекцията за храноизносъ. Доколкото съмъ се справилъ, това не е вѣрно. Общината, заедно съ агронома, представлява единъ списъкъ на околийския управител. Тоя списъкъ се представлява безъ огледъ на това дали земеде-

лецът стопанинът има облекчителна длъжност или няма. Във този списък фигурират всички ония, които са пострадали от суша или друго бедствие. Този списък се разглежда най-обстойно. И на всички тях хора, с оглед на нуждите, преценени от съответната комисия, се отпуща храна за изхранване на домакинството и на добитъка и за посъби.

Честното положение е бедствено в нашата страна — казах и ще повтора — това никой не може да отрече. Затуй този законопроект, който ни внася г. министърът на търговията, промишлеността и труда, иде тъкмо навреме. Преди малко се каза, че никога нашата държава в даден момент не е била готова да посрещне било каквото бедствие, било друга нужда на нашето население, обаче аз съмтам, че този законопроект се внася тъкмо навреме, за да може да задоволи една въпиеща нужда. Агрономите, заедно с други представители на държавната или общинска власт, ще правят сметка коя околия колко е пострадала, за да могат да се направят своевременно исканията и навреме да може да се отпусне помощта. Помощ, която не се даде навреме, тя не е помощ. Ние навреме ще трябва да се притечем на помощ на нашето бедстващо население. Върно е — и аз ще го подчертая — че в нашата страна нямаме едно специално законодателство, което въ по-широк мащаб да разрешава въпроса за подпомагането на нашите граждани, пострадали от каквото и да е бедствие — било суша, било земетресение, било друга природна стихия, която не можем да предвидим сега, но въ дадения момент може да дойде. Затова въпросът, който преди малко се повдигна, за едно общо подпомагане на пострадалите, аз съмтам, че ще трябва да бъде разрешен с едно специално законодателство.

Днес ние имаме да разрешим въпроса за подпомагане на земеделците, пострадали от сушата.

И. Момчилов: Г. Клятев! Този наредба-закон предвижда подпомагане на земеделеца-стопанин, пострадал от каквато и да е стихия, подпомагане не само за посъби, но и за изхранване на стопанина и на неговия добитък.

Председателстващ Д. Пешев: Моля, г. Момчилов!

Е. Клятев: Точно това казвам и аз. — Наред с другите мисли, които се подхвърлиха тук от предговорившите, повдигна се въпросът и за оросяването. Този въпрос у нас се повдига като чели само тогава, когато сушата дойде да ни натисне; тогава, когато ние го почувствуваме здраво на своите пещи и когато тя стане толкова страшна, че се почувствува от цял български народ. Тогава отговорните фактори повдигат въпроса за оросяването на мѣстата, които могат да се оросяват. Доколкото си спомням, през 1925, 1926 и 1927 г. тогавашният министър на земеделието г. Димитър Христов беше се нагърбил с тая тежка задача — да се проучи въпросът за оросяването на Пазарджишко и Пловдивско. Докато си спомням, изработиха се и планове, които сигурно ги има въ Министерството на земеделието и държавните имоти. Проучи се тая въпрос, но по него и досега абсолютно нищо не се предприе и не се направи. Тая въпрос ще трябва да обърне вниманието на всички отговорни фактори и на всички голѣми и малки общественици, за да можем с общи усилия да му дадем едно правилно разрешение въ смисъл, щото нашата страна действително да се почувствува земеделска страна и българският земеделец-стопанин да види, че действително и държавата полага въ по-широк мащаб грижи за неговото производство.

Ние говоримъ за общото бедствено положение, което настъпва от сушата, и искаме като чели тая въпрос изведнаж да го разрешимъ. Г. г. народни представители! У насъ съществува законъ за застраховките. Всички застраховки се правятъ отъ Б. з. к. банка. Правятъ се дълбоки и голѣми проучвания, за да можемъ да въведемъ задължителна застраховка на посѣвѣтъ на българския земеделецъ-стопанинъ. Това е единъ въпросъ, който е занималъ умоветъ на много отговорни обществени фактори; единъ въпросъ, който може би не е слизалъ отъ сцената и може би задълго няма да слѣзе. Не можемъ още да се решимъ да въведемъ общата задължителна застраховка, затуй защото не знаемъ дали ние можемъ да я понесемъ. Това е единъ въпросъ, който продължава да се проучва. Но при съществуването на единъ отдѣлъ при Б. з. к. банка за застраховка на посѣвѣтъ на българския земеделецъ-стопанинъ срещу градобитина, малцина прибягватъ до тая застраховка. Едни не прибягватъ до тази

застраховка, защото сѣмтатъ, че градушката не всѣка година може да падне, да ги удари и да ги направи съвършено немошни. Но нека на мене, който съмъ следилъ живота на нашия селянинъ, ми бѣде позволено да ви кажа, че той е извънредно много обеднѣлъ, и като се чува отъ къде да направи икономии, дохожда да ги направи отъ тамъ — да не застрахова своите посѣви, защото няма пари да посрѣща за застраховката.

Д. Кушевъ: Фактически застраховките сѣм много скѣпни.

Е. Клятевъ: Въ това няма съмнение и затуй, както казахъ преди малко, сега се правятъ проучвания, за да се види какъвъ ще бѣде размѣрътъ на застраховката на लेकरъ земя при задължителна застраховка срещу градушка. Има компетентни хора, които ще кажатъ своето мнение по този въпросъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Застраховките сега сѣм скѣпни, защото сѣм факултативни. Ще станатъ евтини, когато бѣдатъ задължителни.

Е. Клятевъ: Да. И азъ считамъ, че въ туй отношение трябва да се направи крачка напредъ, за да се издогомне на земеделеца-стопанинъ.

Цѣльта на законопроекта е твърде ограничена, много ясна и категорична и отъ мотивите му се вижда, че той иде да задоволи една въпиеща нужда на момента, именно държавата да подпомогне пострадалите земеделци. Азъ намирамъ, че този законопроектъ се внася точно навреме и отговаря на действителните нужди на момента, и бихъ отпразилъ апелъ къмъ всички да го гласуваме, за да можемъ по този начинъ да изпълнимъ единъ нашъ общественъ и граждански дългъ — да подпомогнемъ българския земеделецъ-стопанинъ. (Ржкоплѣскания)

Председателстващ Д. Пешевъ: Има думата народниятъ представителъ г. проф. Петко Стояновъ

Петко Стояновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ се извинявамъ, че въ днешното заседание съмъ длъженъ отново да занимавамъ вашето внимание съ нѣкой въпросъ, влизащъ въ кръга на въпроса, който днесъ се дебатира, но такъвъ е днешниятъ редъ и ние трябва да му се подчинимъ.

Г. г. народни представители! Както се развиватъ събитията и както, паралелно съ тяхъ, върви управлението, ние трябва да сме предъ безспорното и ясното съзнание, че липсва едно ръководство по голѣмите събития и по основните въпроси, които интересуватъ цялото битие на нашата държава и на нашия народъ. Няма да отрека много отъ благодарните намѣрения, но азъ ви моля да се съгласите съ мене, че когато се касае за основни въпроси, за съществуването на цялѣя народъ, импровизирани мѣрки, взети отъ случай на случай, възстановяване на закони, които отдавна вече сѣм достойни на историята, които не сѣм въ сила, само за да си послужимъ въ случая, не означаватъ нищо друго, освенъ че намъ липсва едно ръководство. Азъ съмъ длъженъ да констатирамъ това още повече и затуй, защото и на народното представителство, и на управлението бѣ обърнато вниманието веднажъ, и два пѣти, и три пѣти, че има кардинални въпроси въ нашия животъ, има голѣми въпроси, по които всѣкъкъво бавене, всѣкъкъво отклонение отъ изпълнението на дълга, отъ правилното установяване на фактите и отъ правилното разрешение на проблемите е не позволено за никого въ тази страна. И когато намъ се говори, че ние сме длъжни да вървимъ въ този пѣтъ, несъмнено това преди всичко се отнася до правителството, което е длъжно да има ръководството, защото нему е дадено това задължение. И когато е ясно и безспорно за всички, че ние се намираме въ началото на една криза още въ края на миналата година; когато е безспорно — азъ ще се постарая да установя това съ официални данни, които изхождатъ отъ правителството — че обрисувашата се суша не датира отъ вчера, когато не падна дъждътъ, който всички очакваха, а се обрисуваша отъ по-рано, неизбѣжно е да бѣде поставенъ въпросътъ: защо се бавимъ, къде е планомѣрното разбиране на проблема, къде е планомѣрното разрешение на тая проблема? И понеже се пристѣпва къмъ съживяване на единъ излѣзъ отъ сила законъ, важещъ за 1934/1935 г., това показва нѣщо друго — че въ случая действително ние сме още, за голѣмо наше нещастие, въ периода на импровизациите. Не е народното представителство, което трябва да вземе инициативата, не може то да предлага законопроекти по тия въпроси. Азъ съмъ длъженъ да се изясня въ една минута на тая тема. Народното представителство има законо-

дателна инициатива, но то не може да законодателства по частен починъ по такива кардинални въпроси, какъто, като въ фокуса, се събира цялния животъ на народа, по материи, какъто се срѣщатъ интереситъ на всички и какъто оная линия, която ще се постави между спорещитъ и оформяващи се интереси, граничи съ висшия интересъ въ страната, който висшъ интересъ по задължение всѣкога — това е предположение, това е безспорна презумпция — се носи отъ правителството, защото ако то нѣма това съзнание, ако то нѣма това висше разбиране на обществения интересъ, не бива да бѣде тукъ.

Г. г. народни представители! Още презъ миналата есенъ настѣпи едно смущение въ ценитъ. Ония огромни възхваления, които се правѣха навремето, презъ миналата година по това време, за миналогодишния урожай, въ края на септемврий и въ началото на октомврий взеха единъ нумѣренъ тонъ. Ясно бѣ, че ние сме въ една рекота, която е къмъ срѣдна, но не достига срѣдна. Освенъ това, ние достигнахме въ единъ моментъ, когато ценитъ на главнитъ продукти, които произвежда нашата страна, почнаха да отбелязватъ едно спадане.

Г. г. народни представители! За голѣмитъ индустриални страни бѣ ясно още въ началото на миналата пролѣтъ, че настѣпва единъ новъ смутъ. Тѣзи засилени поръчки, тази усилена стопанска деятелностъ, която се манифестира по миналата година, въ 1936 г., и въ началото на 1937 г., отбелязва въ пролѣтътъ на 1937 г. вече едно безспорно спадане. Защо? Затова, защото голѣмото напрежение, което създаде въ цялия свѣтъ огромното количество военни поръчки отъ всички страни, вече започва да намалява. Това изкуствено подтикване къмъ производство започна вече да дава своитъ ограничения, отъ една страна, заради това, защото общитъ политически условия захванаха да се слагатъ така, че контролата на голѣмитъ сили трѣбваше да се прояви, а, отъ друга страна, платежнитъ способности на народитъ почнаха да намаляватъ, бюджетитъ на всички почти страни захванаха да показватъ дефицити. Бѣше ясно, че такива огромни разходи, които преимуществено отиватъ въ военни поръчки, не сѣ по силитъ на нациитъ и започна едно спадане.

Тогава, г. г. народни представители, се създаде една нова теория. Шефътъ на белгийския конюнктуренъ институтъ, проф. Бодуенъ, излѣзе да успокоява свѣта съ една своя специална теория. Неговата теза бѣше: свѣтътъ отива къмъ стопанско възвемане; въ този моментъ ние сме въ единъ малъкъ смутъ, тъй като приспособлението, така нареченото adaptation, къмъ този възвемъ, който ще се обрисува вече окончателно, трѣпи една пауза, понеже твърде голѣмитъ поръчки не могатъ да се съвмѣстятъ съ необходимостта отъ голѣмитъ плащания. И заради това той формулира своята теория: това е едно временно спадане, което ще бѣде изживѣно, и ние стоимъ предъ периода вече на окончателното разпращане съ кризата. Тази оптимистическа теория не се оправда. Напротивъ, краятъ на 1937 г. дойде вече по-ясно да очертае въ цялия свѣтъ, че ние стигаме къмъ това, което казахъ въ самото начало — че изчезва платежната способностъ на всички тържища, че националниятъ доходъ не може да понася такива товари, които бюджетитъ понасяха, и всичкитъ бюджетитъ отидоха къмъ окончателно установяване на рѣзки, безспорни, реални дефицити. Трѣбваше да се санира положението. Това положение за континенталнитъ държави даде своитъ тежки отражения. Оттогава ние имаме два пѣти девалвация на французкия франкъ, макаръ че тази теория бѣше създадена, за да се успокои обществото, че нѣма да има нова девалвация. И днесъ, г. г. народни представители, тази прогноза, която се даде тогава, въ края на 1937 г., е безспорно установена. Действително, ние сме въ началото на една нова криза, която, за голѣмо съжаление, настѣпва. Азъ не съмъ отъ тѣзи, които предричатъ — пророцитъ въобще не сѣ много удаченъ — но ония данни, които имаме непосредствено, ни показватъ, че всички народи отиватъ къмъ криза. Ново едно стѣснение иде, защото народитъ се изхарчиха много бързо и се изхарчиха за непроеизводителни разходи. И доходъа тѣ до едно положение, когато огромни количества сурови материали се складираха, безъ да бждатъ нѣкому нуждни, отъ една страна, а, отъ друга страна, голѣмитъ разходи, които доведоха дефицититъ, не бѣ възможно да бждатъ покрити. Ония страни, които девалвираха, си помогнаха въ това отношение, разбира се, съ цялия рискъ да понесатъ евентуално и неудачитъ отъ девалвацията. Вие си спомняте колко правителства въ Франция, съ благородни и добри намѣрения, съ жестове, съ убеждения, трѣбваше да отстъпятъ следствие на това, че тѣхната прогноза не бѣше правилна, затуй защото послѣдствията отъ девалвацията бѣха тежки за цялия народъ.

Затова въ нашата страна проблемата за задълженията се отново възроди. Мислѣха, че тя не съществува. Тя остана въ едно квазилатентно състояние, за да се разрази тогава, когато дефицититъ на министъра на финанситъ дойдоха до такъвъ астрономически размѣръ, и когато всичкото изкуство на министъра на финанситъ се заключаваше въ това, да вземе всичко каквото намѣри, да не остави нищо, за да останемъ днесъ безъ всѣкакви запаси, безъ всѣкакви резерви.

Почитаеми г. г. народни представители! Не е вѣрно това, което се говори въ мотивитъ къмъ законопроекта — че кризата, че напастъа иде неочаквано. Азъ съмъ убеденъ, че г. министърътъ е приелъ да се тури тамъ тая стереотипна фраза, защото неговитъ чиновници сѣ я турили, но той не може да бѣде убеденъ въ това. Това не е вѣрно. Азъ ще си послужа съ даннитъ, които самитъ г. г. министри сѣ изнасяли многократно.

На първо мѣсто, г. г. народни представители, това, което се констатира за м. априлъ въ бюлетина на Дирекцията на статистиката, която е въ ведомостото на г. министъра на търговията, е следното — нѣма да ви чета всичко: „Въ голѣма степенъ, обаче, това увеличение“ — увеличението на пласмента, който изпреварва производството — „има сезоненъ характеръ“. Обозревателътъ, т. е. този, който предвижда събитията, знае много добре, че това е нѣщо сезонно, кратковременно, следователно не е реално.

По-нататкъ: „Плащанията и постѣпленията на държавното съкровище презъ априлъ намаляватъ въ сравнение съ предходния месецъ и съ месецъ априлъ 1937 г.“ Значи, и въ финансово отношение, и въ стопанско отношение ние имаме, безспорно, отрицателни моменти.

Специално за земеделскитъ произведения се казва: „Износътъ, обаче, намалява главно поради по-слабия износъ на тютюнъ и зърнени храни. А заедно съ това имаме силно увеличение на индустриалното производство“.

Въ сѣмния бюлетинъ за следващия месецъ четемъ: „За отбелязване е свръхсезонното съкращение на индустриалното производство презъ априлъ, придружено отъ още по-силното свиване на пласмента“. А г. министърътъ е приелъ недавва една делегация отъ нашитъ индустриалци, които му съобщиха и му дадоха безспорни доказателства — струва ми се, че и г. министър-председателъ е присѣствувалъ тамъ — че днесъ индустриалното производство е прекратило всѣкакво по-нататъшно развитие. Магазинитъ сѣ пълни, фабрицитъ вече не работятъ, на тържището нѣма никакво движение.

Нѣкой отъ нар. представители: А внасяме отъ чужбина произведения!

Петко Стояновъ: Моля Ви се! Трѣбва да се гледатъ пѣщата право въ очитъ и никакви заблуждения въ това отношение не трѣбва да се търпятъ.

Българската народна банка въ своя бюлетинъ за месецъ мартъ, обобщавайки деятелността презъ м. февруарий, значи, много по-рано, казва: „Ослабването въ стопанската дейностъ, отбелязано презъ февруарий, продължи и презъ мартъ. Това се забелязва особено отъ новото намаление на индекса на ценитъ на едро, отъ намалениитъ пласменти на индустрията и спадането въ кредитната дейностъ на банкитъ, макаръ и външната търговия да е благоприятна... Въпрѣки увеличението на девизната наличностъ, поради намалението на краткосрочнитъ кредити, увеличението на размѣнитъ монети и другитъ активи, банкното обращение показва слабо нарастване“. Въ кредитната дейностъ констатираме едно спадане — отъ 1 милиардъ и 800 милиона на 1 милиардъ и 700 милиона.

По вътрешната търговия: „Отбелязаната тенденция въ намаление оборотитъ на търговията на едро презъ февруарий продължи въ по-силно темпо презъ мартъ, макаръ и стоковиятъ трафикъ по желѣзницитъ да се е увеличилъ“.

И, най-после, приходитъ по редовния бюджетъ на държавата сѣ се увеличили, но изобито прѣкитъ ланѣци сѣ отбелязали намаление. (Чете) „За първитъ три месеца на годината редовниятъ бюджетъ на държавата показва единъ дефицитъ отъ 101 милиона лева“.

Въ следващия бюлетинъ, що се отнася до общия прегледъ, се казва: „Признацитъ на ослабване въ стопанската дейностъ, отбелязани презъ първото тримесечие, се усилиха презъ априлъ. Това се забелязва отъ спадането на външната търговия, пласмента на индустрията и кредитната дейностъ на банкитъ, докато въ ценитъ на едро има задържане“.

Що се отнася до вътрешната търговия: „Намалението, което се отбелязва въ търговията на едро презъ мартъ, продължи и презъ априлъ съ по-силно темпо. Това се отнася особено до пласмента на инвестиционни блага, търговията съ консумативни блага, мануфактура, колониятъ

и други. ... Следъ отбелязаното увеличение въ обема на вноса и износа презъ първото тримесечие, презъ априлъ се забелязва силно спадане на износа и задържане на вноса“.

И, най-после, относително държавните финанси: „Отбелязаното увеличение на редовните приходи презъ първото тримесечие се замѣня съ силно намаление презъ м. априлъ. Така, редовните приходи на държавата, отъ 806 милиона лева презъ м. мартъ, спадатъ на 722 милиона лева презъ м. априлъ, срещу 635 милиона лева презъ м. априлъ миналата година. Намалението е особено чувствително въ прѣжитъ и косвенитъ данъци. Общо за прѣвитъ четири месеци на годината бюджетътъ на държавата показва единъ дефицитъ отъ 164 милиона лева“.

Г. г. народни представители! Това сѣ сведенията, които се отнасятъ до нашето собствено стопанство.

Не е неизвестно на г. г. министрите, не е неизвестно и на обикновения обозрителъ на това, което дава стопанскиятъ животъ и въ чуждитъ страни, че се констатира една тенденция на въздържане, на засилване на опаснитъ, тревожнитъ моменти. Така, напр., всеизвестното английско списание „Економистъ“ отъ 28 май 1938 г. пише: „Съкращението на общото производство отъ януарий до февруарий 1938 г. е 1.5%, въ мартъ е 2%, въ априлъ е 3%, а общо индексътъ на производството за априлъ настоящата година е по-низъкъ съ 4.5% отъ индекса за априлъ миналата година. Още по-значително се представя намалението, ако се излѣзе отъ най-висшия пунктъ на 1937 г. Спадането до априлъ е въ такъвъ случай съ 8.5 пункта или е по-голъмо и отъ съответното спадане презъ августъ 1929 г., когато още нѣмаше признаци на голѣмата криза, която се започна.“

„Безработицата расте. Тя се увеличава повсемѣстно. Стокажъ на сурови материали се извършва безъ всѣкакво ограничение. И най-после започва да се забелязва спекулацията“.

Азъ ще си послужа само съ още една данна. Тя изхожда отъ годишния отчетъ на Българската народна банка. Почитаеми г. г. народни представители! Нито имамъ време, нито е подходящъ моментътъ да влизамъ въ подробности и критика на всичко това. Азъ само нахвърлямъ даннитъ, за да се види, че нѣщата сѣ ясни и безспорни не отъ днесъ, не отъ вчера. Азъ искамъ да се разбере, че на тая маса (Сочи министерската маса) стоятъ хора, които не следятъ тия нѣща и които идатъ тукъ да ни казватъ: „Изненадани сме“. Това нѣ е вѣрно. Тѣ не сѣмъ изненадани. Тѣ не могатъ да бждатъ изненадани, защото това сѣмъ нѣща, които сѣмъ ноторно отбелязани (Ржкоплѣскания)

Министъръ С. Никифоровъ: Много е казано.

Петко Стояновъ: Не е много казано. Азъ се извинявамъ. Не желая да оскърбявамъ никого, но въ този моментъ, при тия мотиви въ този законопроектъ, които се даватъ, азъ не мога по другъ начинъ да формулирамъ своята мисль.

Министъръ С. Никифоровъ: Азъ ще Ви отговоря.

Петко Стояновъ: Зная, че Вие ще ми отговорите, не се съмнявамъ въ това, но азъ трѣбва да Ви кажа всичко.

Г. г. народни представители! Българската народна банка, най-големиятъ финансовъ институтъ въ нашата страна, който не само има своя разведочна, всестранна информационна служба, но самъ опира до всичко онова, което се извършва въ нашия животъ, въ своя отчетъ за миналата 1937 г. на стр. 16 казва следното. — Преди това, обаче, трѣбва да ви кажа, че на стр. 27 отъ сѣщия отчетъ се говори за дефицити, а не за излишци отъ миналата година. Г. Гуневъ нѣма никакви излишци за миналата година, каквито претендираше той въ своята речъ, че има, ами има истински дефицити. Това го казва Българската народна банка. Г. Гуневъ ни казва: „Азъ зная какво е написано тамъ“. И ние всички знаемъ какво е написано тамъ, и знаемъ, че е написано съ негово съгласие, но ако въ отчета на Народната банка пише, че има дефицити, а министърътъ на финансите ни говори, че има излишци, това или е хипокризия, г-да, или е нѣщо, което се отказваме съ нормалния си умъ да го разберемъ.

Това, което се отнася до стопанството, е много ясно и безспорно изразено на стр. 16 отъ отчета на Българската народна банка за 1937 г.: „Общо взето годината 1937, макаръ и да отбелязва една крачка напредъ въ заздравяване на условията за стопанското превъзможване и финансовото равновесие на страната ни, все пакъ има още твърде много да се желае, преди да може българското стопанство да трѣгне сигурно и самостоятелно къмъ възходъ и да се залечатъ окончателно последиците отъ разрушенията въ частното ни и държавно стопанства следъ преживѣнитъ години на остра икономическа криза. Нанесенитъ отъ кризата

поражения въ икономическия животъ на страната ни сѣмъ така дълбоки и голѣми, че за още твърде дълъгъ периодъ отъ време тя ще се нуждае отъ системни и последователни грижи и усилия, за да не бжде изложена наново на неочаквани сътресения и още по-голъми кризи въ своето стопанство и финанси. Толкова повече тия грижи задължително се налагатъ, защото въпрѣки всичко страната ни си остава все още съ единъ силно намаленъ националенъ доходъ на нашето предимно земеделско население, безъ всѣкакви резерви, неблагоустроена, съ доминиращо земеделско стопанство — изложено изцѣло на капризитъ на природата и безъ каквито и да било защитни мѣрки, които да осигурятъ поне едно минимално земеделско производство“.

Толкова е красноречиво, толкова е ясно всичко това казано, г-да, че азъ не мога да прибавя нито една йота.

Пита се, къде е предвидливостта на правителството? Къде е предвидливостта на правителството да знае, че едно нестабилизирано земеделско стопанство, изложено на капризитъ на сезона, може да постави страната въ едно абсолютно неизгодно положение?

Трѣбва да прибавя къмъ това, г-да, че въ другитъ страни, успоредно съ тия констатации, сѣмъ поставени основитъ на здрави, предвидливи стопански планове и политика. Азъ нѣма да цитирамъ ония планове и политики, за които толкова много се пише въ нашата преса. Тѣ сѣмъ известни. Но нека да ви кажа, че даже и въ страни, които сравнително сѣмъ много по-напреднали, които сравнително сѣмъ много по-богати не отъ насъ, а отъ много сръдневропейски страни, тамъ грижата, за да се предотвратятъ пакоститъ, които идатъ отъ една обрисоваща се, приближаваща се нова стопанска криза, датира отъ много отдавна. Така напримеръ, г. г. народни представители, стокохолмскиятъ кореспондентъ на „Пестеръ лойдъ“ — отъ тамъ вземамъ цитата — съобщава, че правителството въ Швеция е предложило единъ законопроектъ за една програма за борба съ стопанската криза. Това е отъ половината на м. априлъ 1938 г. Практически програмата съдържа въ себе си помощи чрезъ държавни учреждения за финансови пласменти и производителни цели въ формата на държавни заеми за частни стопанства и т. н.

Всеизвестниятъ международенъ експертъ, капацитетъ по финанситъ и главно стопанскитъ въпроси, проф. Касель, въ една своя статия отъ януарий 1938 г., която превежда Българската народна банка въ своитъ известия, казва, че „едно заплашително смущение на свѣтовното стопанство иде. Схваща се добре, че действителниятъ факторъ на смущението не е нѣкакъвъ основенъ дефектъ на сегашното стопанско развитие, но е една липса на довѣрие и едно отсъствие на една здрава основа за предричане на бждещитъ условия за производство, инвестиции и спестяване“.

Проф. Бертилъ Олинъ отъ Стокхолмъ — азъ цитирамъ изданието на г. министра на търговията, бюлетина на Дирекцията за храноизносъ — въ една своя статия казва: „Изостанено е почти всеобщо убеждението, че държавата трѣбва да бжде равнодушна и да наблюдава какъ депресията става все по-лоша и по-лоша, докато „свободното действие на силитъ предизвика единъ подемъ. Въмѣсто това, се е породило схващането, че държава и общини, когато се явятъ тенденции на депресия, могатъ и трѣбва да разширятъ тѣхната собствена стопанска дейность въ формата на обществени мѣроприятия“ и на една стопанска програма за подпомагане на населението“.

Г. г. народни представители! Не липсватъ и въ нашата литература, и въ нашата преса напомнания къмъ правителството. Искамъ да кажа напомнания въ благородната смисль на думата, Вестникътъ на земеделскитъ задруги, официозниятъ органъ на правителството, въ една статия, помѣстена въ бр. 12 и 13, респ. 58 и 59, подписана отъ г. Павловъ и озаглавена „Какъ да облекчимъ положението на българското село“ казва: „Отъ даннитъ, които дадохме въ миналия брой, данни взети само отъ най-компетентнитъ по въпроса официални институти, се вижда, че, въпрѣки увеличението на ценитъ на нѣкои отъ земеделскитъ произведения презъ миналата 1937 г., положението въ българското село не само не се е подобрило, но се е и влошило. Това влошаване се засилва презъ 1938 г., тъй като ценитъ на земеделскитъ произведения почнаха да спадатъ, а ценитъ на индустриалнитъ стоки, необходими за селското стопанство и домакинство, въ най-добрия случай оставатъ на предишното си високо равнище. Ножицата, следователно, все повече се разтваря въ вреда на българското село. Какво трѣбва да се направи? Да се намалятъ ценитъ на ония произведения, които селото купува и изъ този пътъ, макаръ при сѣщия добивъ, да сѣмъ увеличимъ покупателната способность на селското население“. Искане ревизия върху фискалитъ тежести, изисква сѣщо така повече работа да бжде

създадена, затова защото липсва такава и пр., и пр. — въ този духъ.

Какво заключение трѣбва да се направи отъ всичко това, което е казано не отъ вчера, не и отъ онзи день? Ясно е, че иде голѣма криза, иде голѣма неизвестност. Боятъ се отъ нея голѣмитѣ народи, конституиратъ всичко това голѣмитѣ умове. Следователно, за България, където официознитѣ и официални документи сѫ ясни и категорични, не може да има никакъв споръ, не може да има никакво съмнение, че правителството още първия день трѣбваше да излѣзе съ една програма, какъ тая страна, която днесъ понася единъ финансовъ товаръ, сформенъ въ единъ бюджетъ отъ 9½ милиарда лева, която е свършила и 1937 г. съ фактически дефицитъ; една страна, която живѣе подъ тежестта на голѣмия разворъ на ножицитѣ на ценитѣ; една страна, която е подъ удара на постоянното намаление цената на главнитѣ продукти, съ които живѣе нейниятъ народъ; една страна, въ която срѣдната надница на земеделеца не надминава 10, 8 л. дневно, а не е повече отъ 25—30 л. за работника, който живѣе само съ своя трудъ — какъ тая страна, казвамъ, мисли да превъзмогне настѣпващото бедствие. И затова, естествено е, че въпросътъ, който се поставя, е: г-да, къде е вашиятъ планъ? Вие говорите за стопански мѣроприятия, вие искате само ние да мислимъ върху стопанскитѣ въпроси, а къде сѫ вашитѣ разбирания по стопанскитѣ въпроси? Къде сѫ вашитѣ стопански мѣроприятия? (Ржкоплѣскания) Народътъ, страната върви къмъ опасностъ.

Министъръ С. Никифоровъ: Безъ да имаме планъ, г. професоре, ние даваме дѣла, които следите и виждате, че действително сѫ насочени къмъ посрѣщането на тая видимо настѣпваща криза.

Нѣкой отъ нар. представители: (Къмъ оратора) Не отричайте всичко.

Петко Стояновъ: Азъ не отричамъ всичко, г-да! Азъ съмъ длъженъ да отбележа още веднажъ че мѣроприятието за 170 милиона лева кредитъ, предназначено за българското дунавско корабоплаване, бѣ защитено отъ всички, съ съответнитѣ уговорки, които направихме. Азъ не твърдя, че нищо не е направено. Азъ отричамъ, че имаме планъ, че имаме система. Вие нѣмате планъ, вие нѣмате система, вие нѣмате прогноза, затова защото вие не внимавате на диагнозата, който сами правите. (Ржкоплѣскания) Сесията е къмъ своя край.

Нѣкой отъ нар. представители: Дано Ви помогне Господъ да станете министъръ и азъ, малкиятъ, ще дойда да Ви критикувамъ тукъ, отъ тая трибуна.

Петко Стояновъ: Моля ви се, азъ представлявамъ разбиранията на монѣ избиратели. Азъ изхождамъ отъ едно население, което живѣе съ земеделски поминѣкъ и то се интересува главно отъ два артикула: отъ хранитѣ, какво струватъ тѣ, и отъ това, какво струва добитѣкътъ и произведенията отъ него. Съ това живѣе селянинътъ въ Северна България — най-голѣмата частъ отъ нашата територия, най-обеднѣлата. Ако въ други мѣста могатъ да се правятъ известни комбинации съ втора реколта, съ разнообразяване на повече реколти, това ние въ Северна България не можемъ да направимъ. И заради това за насъ планътъ е много по-важенъ, защото самопомощта е по-ограничена. Ржководството на държавнитѣ фактори е повече необходимо тамъ, където сѫ по-малки възможности, а тамъ, където има много възможности, тамъ самъ човѣкъ може да си помогне.

Днесъ ние сме изправени предъ едно бедствие. А бедствието суша такава случайностъ ли е? Отведнажъ ли иде то въ тази страна? Ами че вие нѣмате ли изследванията на гидрографитѣ?

Нѣкой отъ нар. представители: Днешното правителство какво е виновно?

Петко Стояновъ: Моля ви се, азъ не обвинявамъ никого, азъ говоря за ржководството, разберете ме. И други да бждатъ тукъ (Сочи министерската маса), и Вие, и азъ да бжда тукъ, сѣщото ще кажа, ако такива сѫ дѣлата. Азъ говоря за системата, която трѣбва да стои надъ всички хора. Азъ съмъ се борилъ съ партийността и олигархията, затуй защото тя е била тѣпа въ това отношение — разбирате ли? — и съмъ носилъ всичкия рискъ отъ тая си борба. (Ржкоплѣскания) Когато ние идемъ следъ 4-годишно изпитание, презъ което правата на българския народъ бѣха обгнети и той бѣ заставенъ да мълчи и да понася единъ

огроменъ бюджетъ отъ 10 милиарда лева, очевидно е, трѣбва да се попита: нѣмахте ли вие време да дойдете до нѣкаква система, да комбинирате всички тия нѣща, когато виждаме, че вашитѣ писари ги предвиждатъ, когато виждаме, че вашитѣ технически помощници ги знаятъ?

Що се отнася до сушата, господата, които говориха, вече отбелязаха това обстоятелство, знаете го и вие всички, че количеството на дъждовнитѣ валежи намалява

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Г-нъ Стояновъ! Следъ нѣколко минути, съгласно правилника, трѣбва да преустановимъ заседанието. Предупреждавамъ Ви да завършите мисълта си.

Петко Стояновъ: Само мисълта си ще завърша.

Обаждатъ се: Ако имате да говорите още, може да продължите утре.

Петко Стояновъ: Извинявамъ се, г-да. Азъ не ще мога да завърша моя говоръ, защото следъ това ще мина къмъ сѣщността на мѣроприятията.

Обаждатъ се: За утре да остане.

Петко Стояновъ: Но сега да завърша мисълта си.

Г. г. народни представители! Отъ изследванията на водното отдѣление, а така сѣщо и отъ научнитѣ изследвания по проблемата за количествата на падацитѣ води, ние имаме едно установено явление: постепенното засушаване изобщи. Това явление дава своето отражение. Колкото повече е по-пързобитна една земеделческа техника, колкото се работи съ по-малко селекционирани семена, толкова, вследствие на това явление, при всички други оставащи си еднакви условия, ние имаме намаление на урожая. Успоредно съ това ние имаме увеличение числото на населението, г-да. Очевидно е, че управлението, елиминирайки всички други обстоятелства, които могатъ да усложнятъ въпроса, стоейки само на тая база, само на тия данни, има едно задължение — да разреши въпроса: какъ ще намали лошото влияние на по-малкото количество падащи води, за да се гарантира въ това отношение по-голѣмиятъ резултатъ? И заради туй се поставя проблемътъ за оросяванията. Добре, г. г. народни представители, но проблемътъ за оросяванията стои само все въ стадията на приказването, а пъкъ за Северна България този проблемъ даже не е и правилно поставенъ още.

Нѣкой отъ нар. представители: Даже и не е поставенъ.

Другъ нар. представителъ: Къде сѫ срѣдствата?

Петко Стояновъ: Несъмнено е, че се касае за срѣдства. Но тъй като срѣдствата, които отиватъ за тия мѣроприятия, г. народни представители отъ Панагюрище, сѫ производителни разходи, тѣ се връщатъ. Та тѣ сѫ и по-лесно намираеми и по-лесно могатъ да бждатъ направени.

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Завършете, г. Стояновъ.

Петко Стояновъ: Завършвамъ.

Азъ трѣбва да прибавя, че сушата, конкретно както се обрисова днесъ, сѣщо не е изненада за никого, най-малко може да бжде изненада за правителството, защото въ метеорологическия бюлетинъ е отбелязано, че ранното настѣпване тази година на сушата — отбелязано е, че сушата почва отъ 13 май — е извънредно характерно. Следователно, напомняването въ края на първата половина на май бѣше дадено чрезъ метеорологическото наблюдение. И затова да се твърди, че правителството е изненадано отъ тая напасть, азъ заявявамъ категорично, възъ основа на даннитѣ, които ви изнесохъ, че това е абсолютно неприемливо, и моля правителството да се не връща къмъ тѣзи аргументи. Съ такова едно оправдание въпросътъ не може да бжде трасиранъ, изобщо не може да бжде поставенъ.

По втория въпросъ, който се поставя — при това положение . . .

Председателствуващъ Д. Пешевъ: (Звъни)

П. Стояновъ: . . . какво трѣбва да бжде направено, азъ ще продължа утре. (Ржкоплѣскания)

Председателствуващъ Д. Пешевъ: Ще имате утре още 25 минути, г. професоре.

Петко Стояновъ: Да.

Председателствуващ Д. Пешевъ: Г. г. народни представители! Понеже часът е 8, ще трябва да затворим заседанието.

Има думата г. министърът на правосъдието по дневния редъ.

Министъръ И. Кожухаровъ: Моля г. г. народните представители да се съгласят, утре Народното събрание заседава при следния дневен редъ:

1) първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на чл. чл. 3, 4, 5, 17, 22 и 23 и за продължение действието на „наредбата-законъ за снабдяване на нуждаещото се население, пострадало отъ суша и др. природни стихии презъ 1935 г., съ пшеница, ръжъ, смѣсь и царевича за посѣвъ и изхранване и фуражъ за добитъка“ и за 1938 г. (Продължение разискванията);

2) първо четене законопроекта за печата (Продължение разискванията);

3) първо четене законопроекта за откриване кредитъ въ размѣръ на 600.000.000 л. отъ Б. з. к. банка на Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни;

4) първо четене законопроекта за допълнение на чл. чл. 1 и 2 отъ наредбата-законъ за постѣпване въ държавната здравна станция край с. Лъджене, Пещерско;

5) одобрение предложението за свикване парламентарнитѣ комисии на заседание между сеситѣ;

6) първо четене законопроекта за измѣнение на наредбата-законъ за разрешаване на Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве да сключи заемъ отъ фонда „Пенсии за изслужено време“ въ размѣръ на 4.000.000 л.;

7) одобрение предложението за освобождаване ромънското правителство отъ всички косвени държавни и общински данъци, гербовъ налогъ, мита, налози, бѣрии, такси и др. за зданието, купено за нуждитѣ на ромънското консулство въ гр. Русе;

8) докладъ на комисията по провѣрка на изборитѣ.

Председателствуващ Д. Пешевъ: Г. г. народни представители! Които приематъ така предложения дневен редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 20 ч. и 5 м.)

Председателъ: **СТОЙЧО МОШАНОВЪ**

Подпредседателъ: **Д. ПЕШЕВЪ**

Секретари: { **ЦВ. ПЕТКОВЪ**
СТ. СТАТЕЛОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**